

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. КАРАЗІНА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
Кафедра перекладознавства імені Миколи Лукаша

Рекомендовано до захисту
Протокол засідання кафедри № _____
від «_____» _____ 2024 р.
Завідувач кафедри Олександр РЕБРІЙ

_____ (підпис)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
**УКРАЇНСЬКІ ПЕРЕКЛАДИ АНГЛОМОВНИХ ФЕМІНІСТИЧНИХ
ТВОРІВ (НА МАТЕРІАЛІ "ВЛАСНОЇ КІМНАТИ" ВІРДЖИНІ ВУЛЬФ
ТА "ГЕНДЕРНОГО КЛОПОТУ" ДЖУДИТ БАТЛЕР)**

Виконавець:

студентка II курсу магістратури,
групи АМПЗ-61
Гаджієва Ламія Рауф кизи

Керівник роботи:

Кальниченко Олександр Анатолійович,
доцент кафедри перекладознавства
імені Миколи Лукаша

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою:
кількість балів: _____
Підпис керівника

Кваліфікаційну магістерську роботу захищено на засіданні Екзаменаційної комісії

Протокол № _____ від «_____» _____ 2024 р.

Голова Екзаменаційної комісії _____ (підпис) (прізвище та ініціали)

Харків – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕМІНІЗМУ В ЛІТЕРАТУРІ	7
1.1. Поняття «фемінізм» та «феміністичний дискурс».....	7
1.2. Основні етапи розвитку феміністичної літератури.....	9
1.3. Вплив ідей Вірджинії Вульф та Джудит Батлер на подальший розвиток фемінізму.....	12
Висновки до розділу 1	14
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕКЛАДУ ФЕМІНІСТИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	16
2.1. Вплив гендерних факторів на процес перекладу літературних творів.....	16
2.2. Труднощі перекладу феміністичної літератури	21
Висновки до розділу 2	28
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ФЕМІНІСТИЧНИХ ТВОРІВ (НА МАТЕРІАЛІ «ВЛАСНОЇ КІМНАТИ» ВІРДЖИНІ ВУЛЬФ ТА «ГЕНДЕРНОГО КЛОПОТУ» ДЖУДИТ БАТЛЕР	30
3.1. Особливості передачі гендеру у творах Вірджинії Вульф та Джудит Батлер.....	30
3.2. Використання перекладацьких трансформацій при перекладі феміністичних творів	38
3.3. Актуальність питань, що підіймали Вірджинія Вульф і Джудит Батлер у своїх феміністичних творах на прикладі аналізу українського перекладу фільму «Барбі»	46
Висновки до розділу 3	62
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66
SUMMARY	71

ВСТУП

Розвиток феміністичної літератури сприяв формуванню гендерних питань у перекладознавстві, а також розширив коло наукових інтересів дослідників гендеру. Існування розбіжностей між чоловічим і жіночим письмом стало основою для вивчення відмінностей перекладачів відповідно до статі, що зумовило появу стереотипного відношення до постаті перекладача.

Дослідження базується на теоретичних лінгвістичних положеннях учених, які досліджували поняття фемінізм, а саме Павличко С., Шовалтер Е., Годард Б. та ін. У дослідженні також були використані окремі теоретичні аспекти проблеми визначення гендеру та гендерних особливостей, висвітлені у працях Зборовської Н.В., Гілберт С., Кириченко О.Ю., Щотка О.П. тощо. Вивченням перекладу феміністичних художніх творів та феміністичних текстів займалися такі науковці як Куценко Ж. Л., Лановик М., Ташенко Г., Кабірі М., Комов О., Сінна Л.Ю. та ін.

З урахуванням швидкого розвитку феміністичних ідей у світі та невпинним зростанням ролі жінки та рівноправ'я між статями, існує потреба у більш детальному вивченні феміністичних літературних творів, які допомагають зрозуміти актуальні тенденції у розвитку фемінізму у сучасному суспільстві, що допомагає визначити **актуальність** цього дослідження.

Особливої актуальності набуває дослідження з позиції перекладознавства. Беручи до уваги феміністичні ідеї та концепти важливим є правильна передача авторських роздумів під час перекладу та збереження адекватності. Дослідження способів перекладу феміністичних літературних творів допоможе віднайти оптимальні варіанти перекладу подібної літератури та сприяти вдосконаленню перекладу на українську мову.

Актуальність дослідження підтверджується ще й підвищеною зацікавленістю щодо суспільних питань, таких як гендерна та расова рівність, стереотипи щодо чоловіків та жінок, що стає ключовим для розуміння ролі

феміністичних творів з позиції рівноправ'я обох статей. Тому вибір правильного способу перекладу є актуальним аспектом вивчення.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в магістерській роботі вперше порівнюються феміністичні твори Вірджинії Вульф та Джудит Батлер з точки зору українського перекладу, доповнюються та розширюються відомості щодо застосування перекладацьких трансформацій при перекладі феміністичних творів. Один із ключових внесків є перекладацький аналіз та класифікація перекладацьких трансформацій відповідно до частотності використання.

Мета магістерської роботи полягає у виявленні способів перекладу англійських феміністичних творів (на матеріалі «Власної кімнати» Вірджинії Вульф та «Гендерного клопоту» Джудит Батлер) на українську мову.

Для досягнення визначеної мети в роботі вирішувалися такі **завдання**:

- обґрунтувати поняття «фемінізм» та «феміністичний дискурс»;
- з'ясувати основні етапи розвитку феміністичної літератури;
- дослідити вплив ідей Вірджинії Вульф та Джудит Батлер на подальший розвиток фемінізму;
- охарактеризувати вплив гендерних факторів на процес перекладу літературних творів;
- виявити труднощі перекладу феміністичної літератури;
- описати особливості передачі гендеру у творі Вірджинії Вульф та Джудит Батлер;
- проаналізувати використання перекладацьких трансформацій при перекладі феміністичних творів;
- провести зіставний аналіз перекладу феміністичних творів Вірджинії Вульф та Джудит Батлер на українську мову.

Об'єктом дослідження є англійські феміністичні твори, зокрема твори «Власна кімната» Вірджинії Вульф та «Гендерний клопіт» Джудит Батлер, та їх переклад українською мовою.

Предметом дослідження є стратегії та способи перекладу англомовних феміністичних творів (на матеріалі «Власної кімнати» Вірджинії Вульф та «Гендерного клопоту» Джудит Батлер) українською мовою.

Для досягнення мети дослідження та вирішення конкретних завдань було використано такі **методи**:

описовий метод – для опису ключових понять дослідження, а також для детального аналізу та опису розвитку фемінізму та феміністичних творів;

метод спостереження та лінгвістичного опису – для отримання детального розуміння, як саме ідеї фемінізму відтворюється у мовленнєвих аспектах літературних творів, та для класифікації та представлення відібраного мовного матеріалу;

перекладацький аналіз – аналіз способів перекладу феміністичних творів на українську мову з метою виявлення адекватних способів збереження феміністичних ідей та поглядів під час процесу перекладу, а також авторського стилю;

кількісний метод – збір та аналіз кількісних даних щодо способів перекладу феміністичних літературних творів, частоту та статистичні відношення перекладацьких трансформацій.

Матеріалом дослідження обрано англомовні феміністичні твори Вірджинії Вульф «Власна кімната» та Джудит Батлер «Гендерний клопот», а також їх переклад українською мовою. Вибір творів зумовлений значним впливом цих письменниць на розвиток фемінізму та підвищеним інтересом до їх творів.

Теоретичне значення роботи полягає в поглибленні теоретичних відомостей щодо розвитку феміністичного напрямку в літературі, розширенні наукових знань про письменників-феміністів та їх основні ідеї. Робота дозволяє глибше розуміти взаємовідношення між статтю та гендером у літературних творах. Це може розкрити, як ідеї та феміністичні погляди впливають на процес перекладу творів та вибір перекладацьких стратегій.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його вихідних положень та результатів на практичних заняттях з англійської мови, у викладанні спецкурсів з перекладознавства, літературознавства, перекладу художньої літератури, а також при написанні навчальних посібників та студентських наукових праць.

Апробація роботи. Основні положення і результати магістерської роботи були викладені у статті «Українські переклади англomовних феміністичних творів (на матеріалі «Власної кімнати» Вірджинії Вульф та «Гендерного клопоту» Джудит Батлер)», яку було подано для публікації у співавторстві з науковим керівником до збірника студентських робіт *In Statu Nascendi*.

Мета та завдання дослідження зумовили **структуру** магістерської роботи, яка складається зі вступу, одного теоретичного розділу та двох дослідницьких розділів, висновків до розділів та загальних висновків, списку використаної літератури (58 найменувань, з яких 33 джерел іноземною мовою). Робота містить 1 малюнок. Загальний обсяг роботи – 72 сторінки.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕМІНІЗМУ В ЛІТЕРАТУРІ

1.1. Поняття «фемінізм» та «феміністичний дискурс»

Відповідно до «Антології феміністичної філософії», фемінізм – це рух, що бореться за рівні права жінок і прагне створити новий порядок, де норми не будуть визначатися лише чоловічими стандартами. Він базується на тому, що сучасна культура орієнтована на чоловіків, де лише вони вважаються повноцінними людьми, тоді як жінки піддаються дискримінації і сприймаються як «Інші». Філософське значення фемінізму полягає у включенні жіночності до основ людського існування [1].

Один із дослідників фемінізму Віталій Дончик зазначає, що основне завдання феміністичного руху – урівняти в правах чоловіків та жінок. На думку вченого, фемінізм – це простий соціальний акт, який покликаний допомогти жінкам віднайти себе у світі та розширити свою духовність та унікальність [8, с. 59]. Ми також погоджуємось з думкою цього вченого, бо для жінок важливо мати особисте самоствердження, тому виникнення такого руху та феміністичних концепцій можна вважати закономірним явищем.

Розглядаючи поняття фемінізму, Ольга Гомілко зазначає, що основним його спрямуванням є не тільки досягнення рівності між чоловіками та жінками, але і «встановлення нового порядку», де не все буде виконуватись відповідно до волі чоловіків. Під силою суспільства жінки піддаються дискримінації та без власного бажання набувають статусу «Іншого». Таким чином, у ході боротьби за власні інтереси виникають різні напрямки та підходи фемінізму, серед яких можна виділити ліберальний, радикальний, марксистсько-соціалістичний, лейсбійський, сепаратистський, екологічний, темношкірий, культурний, християнський та метафізичний [6, с. 123–124].

З розвитком феміністичної літератури утворилось поняття «гендерного» або «феміністичного дискурсу», який може включати соціальний характер

мовлення жінок, певний набір фраз, словосполучень та мовленнєвих засобів, що притаманні тільки жінкам. Феміністичний дискурс може означати «спосіб говоріння, який надає значення життєвому досвіду з певних позицій» [40, с. 118].

Одним із основних напрямків феміністичного дискурсу Олена Добржанська вважає політичний феміністичний дискурс, який створює прямиий супротив чоловікам та допомагає формувати ідентичність, фемінізуючи «чужих» та маскулінізуючи «своїх» [7, с. 207]. У свою чергу, Наталія Кондратенко вказує на те, що літературний жіночий дискурс активно став розвиватись тільки у кінці XIX століття та є тісно пов'язаним з особою автора літературного твору. На думку вченого основним призначенням жіночого художнього дискурсу є вираження естетичного та емоційного у текстах творів, що допомагає розкрити взаємозв'язок між текстом твору та внутрішнім світом автора [13, с. 6]. Вивчаючи феміністичний дискурс, Елен Сіксу наголошує на тому, що жінки мають особливе сприйняття світу, яке передається через текст. Тому, дослідниця зараховує жіночий тип письма і мовлення до високо емоційних та виразних, а також зазначає наближення жіночого стилю до високо поетичних [20, с. 800].

Отже, фемінізм є жіночим рухом, який виник для опору чоловікам та в боротьбі за права та свободи жінок. Головним завданням фемінізму є надання автономії жінкам та права реалізувати себе, розвинути власний потенціал та бути на рівні з чоловіками. Завдяки феміністичній літературі стало можливим поширювати феміністичні ідеї у суспільстві, тому жінки-письменниці, які порушували феміністичні теми були своєрідним рупором та голосом усіх жінок. Для вивчення феміністичної літератури виник феміністичний дискурс, головним покликанням якого є віднайти особливості жіночого письма та його відмінностей від чоловічого. Відповідно до цього фемініст та феміністичний дискурс є взаємопов'язаними поняттями, бо основною сферою інтересів феміністичного дискурсу є саме феміністичний літературний рух.

1.2. Основні етапи розвитку феміністичної літератури

На шляху розвитку фемінізму, зокрема феміністичної літератури існувало чимало перешкод та років наполегливої боротьби за права жінок, тому існує умовне виокремлення етапів розвитку фемінізму серед письменників, які започаткували та продовжували ідею рівноправності жінок та чоловіків у суспільстві.

У історії розвитку фемінізму зазначається, що вперше за свої права стали боротися жінки у Великобританії та Франції. Як писала Сімона де Бовуар у своїй книзі, «вперше ми бачимо, як жінка бере до рук перо на захист своєї статі, коли Крістіна Пізанська написала *Epitre au Dieu d'Amour* (Послання до Бога Любові) в XV столітті» [53, с. 55]. Однак справжній розвиток феміністичної думки почався пізніше у XIX столітті з появою Мері Волстонкрафт та її книги «Виправдання прав жінки». Пані Волстонкрафт стала вважатись засновницею британського феміністичного руху, а її твір першим феміністичним твором.

Дослідники фемінізму поділили феміністичний рух та феміністичну літературу на три основні періоди. Перша хвиля фемінізму відноситься до XIX та початку XX століть, періоду надання виборчих прав жінкам у Великобританії та США. Основними темами літературних праць цього періоду стало рівноправ'я, заперечення примусового шлюбу та отримання свободи від буденної домашньої роботи, що включала догляд за дітьми та турботу про чоловіків [51].

Після Другої світової війни виникла друга хвиля фемінізму, яка стала відома через рух за визволення жінок. Феміністки вимагали юридично затвердити гендерну рівність та припинити можливі дискримінації по відношенню до жінки. Під час розвитку фемінізму поняття друга хвиля виникло через те, що мета першої хвилі руху відрізнялась від другої.

Феміністки другої хвилі вважали культурну та політичну нерівність жінок взаємопов'язаною та вимагати чинити опір владі [55].

На зміну другій хвилі прийшла третя, яку інколи називають постфемінізмом, що починається в 1990-х роках і триває досі. Феміністки переосмислили помилки при першій та другій хвилі та змінили свою мету, зосередившись не на політичних процесах та законах, а на індивіальному вираженні особистості [51]. Схематично етапи розвитку феміністичної літератури можна зобразити наступним чином:

Рис. 1. Фази розвитку фемінізму за Н. Я. Нера [15]

Американська вчена Елейн Шовалтер також розподіляє розвиток жіночої літератури на три етапи. Спершу жінки-авторки наслідують чоловічі стилі письма, прагнучи вписатися в уже існуючі літературні норми. Далі відбувається бунт проти цих норм, коли жінки намагаються відстояти свою позицію і подолати домінування чоловічих стандартів у літературі. Останній етап – це пошук власної ідентичності, коли жінки-авторки починають творити зі своєї власної перспективи, знаходячи унікальний стиль письма і висвітлюючи теми, що раніше не мали місця в традиційній літературі [24, с. 510]. Дослідниця також виділяє чотири моделі жіночого письма. Вона вважає, що жінки мають

пройти через біологічну, лінгвістичну та психоаналітичну моделі, щоб досягти культурної моделі письма, яка забезпечить повноцінну реалізацію жіночого досвіду як частини загальносвітової літературної традиції [24, с. 512].

З цього погляду, цей процес – не лише етап емансипації літератури, але й ширший соціальний злам. Зміна поколінь у письменництві може відображати зрушення в усьому суспільстві, де гендерна рівність стає частиною культурного коду. Це важливо, оскільки жіночий голос, який буде чути нарівні з чоловічим, внесе багатогранність у розуміння культури, суспільства та людського досвіду загалом.

За твердженням Соломії Павличко, значний внесок у підтримання феміністичного руху зробила Сімон де Бовуар, яка у книзі «Друга стать» описала цілу низку проблем, серед яких роль жінки в історії, аналіз жіночого існування, страхи, ідоли та міфи пов'язані з жінками, становище жінки у суспільстві тощо [19, с. 19]. На думку дослідниці, саме Сімон де Бовуар «знаменувала закінчення першої хвилі фемінізму». Серед творів, які порушували тему фемінізму, можна виокремити такі як «Виправдання прав жінки» (1792) Мері Волстонкрафт, «Визволений Прометей» (1820) Персі Біші Шеллі, «Природне право матері на опікування своєю дитиною» (1837) Керолайн Нортон, «Жінка в 19-му столітті» (1845) Маргерет Фулер, «Поневолення жінок» (1861) Джона Стюарта Мілла, «Нора» Генріка Ібсена.

У 1960-70-ті роки відбувся розквіт феміністичної ідеології, зокрема у США, де були започатковані так звані «жіночі студії». Описуючи зазначений період становлення фемінізму Гелберт Сандра та Губар Сузан підкреслювали виникаючу небезпеку для чоловіків, які вже відчували побоювання, що сфера жіночого впливу поширеться на політику, право та інші структури.

В Україні феміністичний рух почав з'являтися на початку 1990-х років, коли роль жінки вийшла на перший план.

Щодо значення фемінізму в літературному творі влучно зауважила Соломія Павличко, яка стверджує, що літературний твір може включати патріархальні цінності, бо в інших випадках це вже буде сексизмом та

вважатись як «трактування жінки винятково в ролі сексуального об'єкта» [17, с. 21].

Отже, пройшовши через численні етапи розвитку, феміністична література намагалась показати зміни в культурному, суспільному та політичному житті суспільства. Незважаючи на численні роки критики та приховування феміністичних тенденцій у літературі, так зване «жіноче письмо» зайняло свою нішу у становленні гендерних питань, виявленні розбіжностей у гендерній ідентичності та невпинній боротьбі за рівні права між чоловіками та жінками.

1.3. Вплив ідей Вірджинії Вульф та Джудит Батлер на подальший розвиток фемінізму

На формування фемінізму безпосередньо вплинули ідеї Вірджинії Вульф та Джудит Батлер, які у своїх творах намагалися висвітлювати боротьбу жінок за свої права та прагнули показати справжню сутність жінки.

Вивчаючи фемінізм, Соломія Павличко звертає увагу на той факт, що Вірджинія Вулф була однією із перших, хто описав відмінності у поглядах та стандартах, що є головним надбанням жінок [18, с. 20]. Необхідно звернути увагу на той факт, що Вірджинія Вульф була однією з перших, хто порушив питання особистого простору у гендерному аспекті. На підтвердження цього у творі «Власна кімната» письменниця зазначає, що «якщо жінка хоче писати книги, їй знадобляться гроші та власна кімната» [3, с. 6]. Таким чином, авторка вказує на необхідність місця де б жінка могла зануритись у свої роздуми, так само як це роблять чоловіки, які за загальноприйнятими нормами тодішнього суспільства мали свій кабінет, що не було можливим мати для жінки відповідно до її статусу у суспільстві.

Досліджуючи творчість письменниці, Т. С. Еліот зазначає, що «без Вірджинії Вулф у центрі мистецтва, воно залишилося б безформним або маргінальний. Зі смертю Вірджинії Вулф зламався цілий шаблон культури»

[54]. У той же час Далсімер стверджує, що «Вірджинія Вульф є впливовим автором завдяки своєму унікальному стилю, використанню символіки та використанню порівняння та метафори у своїх працях» [37, р. 43].

Вивчаючи поетику Вірджинії Вульф, Гавриленко А. Л. звертає увагу на той факт, що письменниця була проти таких письменників як Г. Веллс, Джон Голсуорсі та Беннет, вважаючи їх ставлення до жінок неприйнятним та таким, яке суперечить рівноправ'ю. До прикладу авторка переважно ставила таких письменників як Джеймса Джойса, Д. Г. Лоуренса та Т. С. Еліота, які були «спіритуалістами», до яких належала і сама Вульф. На її думку, важливим було передати реальність подій, показуючи емоційний стан персонажів, що допомагає читачу зрозуміти душевні переживання та складність проблем [4, с. 6].

На думку Роксани Харчук, фемінізм В. Вульф відзначається використанням притаманного їй психологізму письма, великої палітри відчуттів, серед яких можна виокремити трагізм та іронію, за допомогою яких письменниця вдало описує жінок. Крім того, дослідниця наголошує на винятковій тактичності та правильності В. Вульф, яка розуміла проблему жінки відмовитись від звичайної традиційної ролі та боротись за свої права. Відповідно до цього учена підкреслює виняткове почуття жіночності письменниці, що стала основою її творів та дозволила виокремити емоційний аспект у розвитку феміністичної літератури [23, с. 100].

Іншою письменницею, яка сприяла розвитку фемінізму, є Джудит Батлер, яка стверджувала, що фемінізм є гендерним питанням, яке тісно пов'язане з владою. Тому, у своїй праці *«Гендерний клопіт: Фемінізм та підриє Тожсамості»* (1990) Батлер прагнула показати залежність політичних питань від гендерної рівності, бо поведінка чоловіків та жінок є «політично обумовленою» [33]. Слід зазначити, що письменниця прагнула віднайти суть роботи цієї «політичної машини» та змусити жінок чинити спротив, показуючи що і жінки мають право відстоювати свою позицію у суспільстві на рівні з чоловіками.

Розглядаючи працю Батлер, Соломія Павличко наголошує на тому, що вищезазначений твір письменниці є своєрідним переосмисленням ідей Сімони де Бовуар, а також французьких теоретиків, таких як Монік Вітіг, Лус Ірігарей тощо. На думку вченої основними ідеями Батлер є те, що вона ставить під сумнів існування лише патріархату як універсального інструменту влади та можливість мати одну єдину спільну ідентичність для обох статей. Крім того, письменниця прагне продовжити вивчати розмежування жінки за біологічними показниками від гендерних ознак, які не є однаковими та мають свою відмінність [17, с. 224].

За твердженням самої Батлер «гендер – це завжди якась дія, однак не дія суб'єкта, про якого можна сказати, що він існує до дії» [33, с. 9]. Іншими словами письменниця вважає гендер більш обширним поняттям, яке включає у себе низку ознак.

Отже, подальшим поштовхом для розвитку фемінізму стали ідеї Вірджинії Вульф та Джудит Батлер. У своїй творчості Вульф просувала ідею свободи жіночої творчості та ідентичності, у той час як Батлер закликала до розширення власних меж та вважала необхідним переглянути гендерну категорію. Особисті переконання письменниць беруться до уваги сучасними представниками фемінізму, які продовжують боротись за рівноправ'я та вираження жіночої ідентичності.

Висновки до розділу 1

У першому розділі ми вивчили різні підходи до тлумачення поняття фемінізм та феміністичний дискурс. У нашому дослідженні за основу ми взяли наступне визначення фемінізму – рух за права жінок, який створений з метою допомогти жінкам віднайти своє місце у світі та домогтися рівності між статями.

У свою чергу розвиток фемінізму спричинив появу феміністичного дискурсу, який вивчає мовленнєві особливості жінок, емоційність та виразність

мови, а також намагається віднайти відмінні риси від чоловічої статі. Відповідно до цього дослідники виокремили жіноче письмо, якому притаманне використання великої кількості експресивної лексики, а також використання феміністично спрямованих тем.

Вивчивши основні етапи розвитку феміністичної літератури ми виокремили три етапи, які включають «Першу хвилю» феміністичного руху (XIX – початок XX ст.), яка ставила за мету боротьбу за юридичне рівноправ'я між чоловіками та жінками, «Другу хвилю» (середина 60-80-ті рр. XX ст.), яка зосереджувалась на соціальній жіночій свідомості, та «Третю хвилю» (кінець XX – початок XXI ст.), центром якої є зосередження жінок на власній індивідуальності.

Дослідивши вплив ідей Вірджинії Вульф та Джудит Батлер на подальший розвиток фемінізму ми виявили, що центральною ідеєю у творчості Вульф є свобода творчості та самоідентичності, у той час як Батлер вважала за необхідне розширення власних можливостей.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕКЛАДУ ФЕМІНІСТИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

2.1 Вплив гендерних факторів на процес перекладу літературних творів

З розвитком перекладознавства постало питання щодо постаті перекладача, бо це суттєво впливає на інтерпретацію тексту та переклад загалом. Відповідно до цього у сучасній теорії перекладу гендерні фактори відіграють важливу роль при формуванні стратегій та тактик перекладу. Процес перекладу є складним процесом, який включає культурні, соціальні, а також політичні аспекти. З розвитком фемінізму у перекладознавстві піднімалось питання гендерної ідентичності перекладача, оскільки гендерні відмінності впливають на вибір слів, стиль перекладу та трактування тексту оригіналу.

На зміну аналізу перекладу звертає увагу Ольга Кастро, яка зазначає, що з часом питання феміністичного перекладу стає все більш актуальним. Досліджуючи переклади, дослідники починають звертати увагу на культурні, а не лінгвістичні аспекти, тому на думку ученої відбувається «лінгвістичний зсув», який дозволяє подивитись на процес перекладу з іншої точки зору та сконцентруватись на гендерному аспекті [34, с. 60]. Слід звернути увагу на те, що з розглядом гендерних ознак у перекладі постало питання інтерпретації текстів та їх гендерного впливу на читачів.

Як зазначає Тео Германс, «всі переклади передбачають певну міру маніпуляції вихідним текстом для дотримання певної мети» [46, с. 11]. При перекладі нав'язується певна ідеологія, яка закладена у самий текст твору, тому перекладач є її «транслянтом», тим, хто несвідомо також нав'язує своє відображення написаного, яке не завжди можна трактувати як перекладене з дотриманням нейтральності.

Розмежування поняття гендеру та статі у своїх дослідженнях вивчала Олександра Кириченко, який стверджує, що поняття гендеру є ширшим та

включає розмежування не тільки на маскуліність та фемініність, але і визначає внутрішній стан людини та самоідентифікацію особистості [11]. Незважаючи на це у суспільстві все ще виникають гендерні стереотипи, які також наклали свій відбиток на перекладознавство та вплив статі особи-перекладача на текст перекладу.

Розглядаючи гендерні стереотипи в перекладі у стилістичному аспекті Ганна Тащенко та Магда Кабірі зазначають, що переклад є соціокультурним феноменом та включає не тільки мовленнєві, але і лінгвокультурні аспекти. Дослідники зауважують, що у кожній культурі є свої стереотипи щодо гендерних питань, які пов'язують із вибором мовних засобів чоловіками та жінками. Відповідно до гендерних відмінностей перекладач може «маніпулювати» текстом перекладу, виражаючи свою думку приховано та нав'язувати свої переконання, особливо коли це стосується перекладу феміністичної літератури [22].

Досліджуючи особливості англо-українського перекладу гендерно маркованої лексики, Сінна Л. Ю. звертає увагу на той факт, що гендерні системи є різними у різних суспільствах і доречно буде при перекладі творів жіночих авторів надавати перевагу перекладачу-жінці, а при перекладі творів авторами яких є чоловіки – перекладачам-чоловікам [21, с. 314]. На нашу думку це може бути доречним, бо жінки краще розуміють жінок та мовлення жінки у переважній більшості буде схожим, порівнюючи використання експресивних засобів мовлення під час перекладу. У той же час мовлення чоловіків буде більш лаконічним та точним, що відповідатиме характеру та ідіостилу письменника. Однак, на противагу зазначеній думці, може виникнути питання доцільності такого розподілу, бо у суспільстві існують певні стереотипи і не завжди перекладач-чоловік може невдало перекласти художній твір жіночого автора.

Провівши спільне обговорення щодо впливу гендерних факторів на переклад група вчених, серед яких були Емек Ергун, Деніз Криппер, Сіован Мей, Сандра Джой Рассел, Сара Рутковські, Керолін Шрид, та Іда Хове Сольберг

прийшли до висновку, що феміністичний переклад є утопією та більш доречним буде поєднувати переклад феміністичних творів, роблячи текст перекладу колективним. У такому випадку можливо уникати гендерної нерівності та непорозумінь під час перекладу [38, с. 12]. Однак не завжди командна робота під час перекладу може бути вдалою, тому таке припущення ми вважаємо більш стереотипним.

Доречним є розгляд впливу гендерних факторів на переклад з точки зору психології, оскільки Щотка О. П. у своїх роботах описує притаманні якості та характеристики стилю жінок та чоловіків, вказуючи на той факт, що ці ознаки можуть змішуватись та комбінуватись між статями [25, с. 190]. З думкою дослідника погоджується і німецький філософ Отто Вайнінгер, який стверджує про неможливість існування сто відсоткової фемінності або маскулінності з позиції гендеру, бо як чоловіки, так і жінки можуть поєднувати у собі певні схожі риси [56]. Відповідно до цього ми припускаємо розмежування перекладу за гендером неправильним, бо чоловіки-перекладачі можуть використовувати велику кількість експресивних та мовленнєвих засобів під час перекладу, так і жінки-перекладачі можуть бути більш стримані у своєму стилі. Тому, вплив гендеру на процес перекладу можна вважати стереотипним.

Протилежної думки дотримуються Файрус Р., Фаузі А., які у ході дослідження вказують на розбіжності у використанні лексичних та граматичних одиниць обома статями. На думку цих науковців, жінки є високоемоційними, тому вживають емоційно забарвлену лексику, наприклад оцінні прикметники, більший ступінь ввічливості, уникають згрубілих слів та виразів. Тобто, існують певні лексичні та граматичні одиниці, вирази, яким надають перевагу більше жінки, ніж чоловіки [41, с. 278]. Вивчаючи питання гендеру, британська перекладознавець Сьюзан Баснетт підкреслює той факт, що фемінізм та наука перекладознавство виникли майже в один час та розвивались паралельно, однак їх взаємозв'язок раніше взагалі не розглядали [26, с. 70]. Це говорить про те, що вивчення гендеру у перекладі є досить новим та потребує більш

детального аналізу чоловічих та жіночих рис, щоб говорити про суттєвий вплив на переклад.

Про складність підтвердження впливу гендеру на переклад говорить у своєму дослідженні Олександра Кириченко, яка звертає увагу на те, що на мовлення перекладача впливають такі фактори як освіта, досвід, соціальний статус, а також місце проживання. Зокрема дослідниця описує вплив географічного положення перекладача на його мовленнєві особливості, які пов'язані з типом мислення та вибором певних перекладацьких стратегій [11, с. 14]. Однак слід пам'ятати, що досвідчений перекладач художньої літератури переважно знайомиться зі стилем письма автора і тільки потім обирає відповідну стратегію перекладу, яка буде більш наближеною та точно передавати думку оригіналу.

Описуючи гендерну ідентичність перекладача, Комов О. В. вказує на індивідуальний стиль автора перекладу, до якого належить відповідний вибір лексичних одиниць, емоційної лексики та певних граматичних форм. На його думку, неможливо мати гендерно нейтральний переклад, бо автор художнього твору відноситься до певного гендеру, а також перекладач має свою гендерну приналежність. Відповідно до цього при перекладі будь-який перекладач повинен зберігати гендерну неупередженість, що зможе забезпечити адекватність. Перекладач повинен «переживати» у собі гендер письменника, що створює поєднання ідентичностей. Тому, як вважає Комов, «гендер оригіналу» або затьмарює і приховує власний гендер переклада, що наближає переклад оригіналу до мови перекладу більш точно, або навпаки «власний гендер» приховує стать автора оригіналу, що може спричинити конфлікт гендерних особистостей [12, с. 412].

Ще одна група дослідників перекладу та гендеру у Південній Америці, до якої належать такі вчені як Роза Басауер, Марсела Контрерас, Андреа Кампана та Моніка Аумада, вважають, що при перекладі феміністичних творів необхідно брати до уваги культурні аспекти та передавати жіночий досвід, показуючи конфлікти у гендерному плані та у глобальному аспекті [55, с. 91].

Вивчаючи появу ранніх жіночих перекладів, Браун Г. стверджує, що жінок ніколи не сприймали серйозно, тому давали їм для перекладу твори, які не вважали цікавими для широкого загалу. Тому, лише з зародженням феміністичних ідей почали з'являтися спроби розмежувати переклад відповідно до гендерних особливостей. Учена зазначає, що підходи до гендерного питання у перекладі стають більш різноманітними, бо критики відходять від стереотипних поглядів і починають розглядати переклад контекстуально. Таким чином, починає виникати думка про пошук не лише відмінностей відповідно до гендерних особливостей постаті перекладача, але і до їхньої схожості [31, с. 121]. Тобто, дослідниця має на увазі пошук схожих ознак, а не лише чітку наслідування стереотипів. Говорячи про вплив гендеру на переклад не слід відкидати різницю у гендері, а більше сприймати це як одну з категорій, яка слід брати до уваги.

Взаємозв'язок гендеру, мови та перекладу вивчала Ольга Кастро, яка стверджує, що переклад діє як посередник та допомагає передавати інформацію між «різними світами», а також слугувати інструментом гендерного впливу на суспільство та свідомість людей [35, с. 6]. Підтвердження цієї думки знаходимо у праці Шеррі Саймон, яка підкреслювала той факт, що «всі ми живемо в перекладених світах» [53, с. 135]. Ми погоджуємось з цією думкою, бо велика кількість книг є перекладеними на інші мови, але питання статі перекладача та гендерного впливу на переклад не було достатньо вивченим.

Отже, можемо прийти до висновку, що гендерні фактори опосередковано впливають на процес перекладу літературних творів. Під час перекладу перекладач може або показати свої власні гендерні особливості або приховати свою постать за гендерним статусом автора оригінального твору, тому важно виокремити стереотипність у мовленні перекладача. Перекладаючи художні твори перекладач може бути досвідченим та знати стратегії та тактики перекладу, що ускладнює точне розкриття статі перекладача за умови вибору тактики приховування власної особистості. Гендерні фактори впливають не лише на вибір мовленнєвих засобів, але і на спосіб зображення персонажів та

ситуацій у творі. Слід зауважити, що враховуючи гендерні особливості під час перекладу можна отримати більш точний та адекватний переклад оригіналу за умови врахування постаті та гендеру автора твору.

2.2 Труднощі перекладу феміністичної літератури

Процес перекладу феміністичної літератури вимагає не лише глибоких знань лексичного наповнення твору, але і лінгвокультурного аспекту та мовного середовища. Загалом основні труднощі при перекладі можуть виникати у зв'язку з особливостями феміністичних концепцій, а також культурні розбіжності сприйняття гендерних питань у різних країнах, що може впливати на адекватність перекладу художнього твору.

Переклад феміністичної літератури, на думку Мар'яни Лановик, почався в епоху Романтизму, яка увійшла в історію, як період піднесення жіночності у мистецтві, культурі, літературі та науці. Художній переклад був одним із ранніх захоплень жінки зазначеного періоду, тому поширювались численні праці жінок-перекладачів, започатковувався їх внесок в перекладознавство як науку, порушувалось питання розрізнення та відтворення «чоловічих та жіночих рим», правильна передача художнього образу у різних мовах [15, с. 190].

Вивченням перекладу як феміністичної проблеми займалися такі науковці як Жанна Куценко та Діана Песоцька, які стверджували, що переклад феміністичних творів залежить не тільки від політичних контекстів, але й від культурних. На думку вчених, фемінізм сформував проблему перекладу, бо спровокував так званий «культурний шок», який спричинив непорозуміння. Відповідно до цього виникла низка питань, пов'язана з процесом перекладу, зокрема як перекладач може подолати «шок» та як правильно відтворювати феміністичні концепти у інших мовах [14, с. 133].

Перш за все, під час перекладу пропонують вносити уточнення та роз'яснення до тексту або зноски в кінці сторінки з метою уникнення непорозумінь. Так, одна з відомих феміністок Сандра Гілберт, говорячи про

переклад феміністичних творів на французьку мову, зазначає, що «навіть якщо я доволі добре говорю французькою, все ж таки це інша культура. Вона нас зачаровує, лякає та здається нам неймовірно привабливою. Мені здається, що нам необхідне не тільки опосередкування, але й опосередкування опосередкування» [44, с. 7]. Іншими словами, навіть володіюння досконало мовою не допомагає уникнути «шоку» від розбіжностей у феміністичних поглядах, тому постає необхідність у додаткових поясненнях.

Схожої думки дотримується канадська вчена Біна Фрайвальд, яка довгий час вивчала розбіжності у англо-американському перекладі та стверджувала, що додатковий опис та роз'яснення є набагато кориснішими, ніж залишити текст оригіналу без уточнень, спричинюючи «культурний шок» [42, с. 57]. Ми погоджуємось із зазначеним твердженням, бо, на наш погляд, основна задача перекладача зберегти адекватність тексту, а не залишити оригінальний твір без змін. Відповідно до цього може текст твору може залишатись близьким до оригіналу та вноситись додаткові уточнення поза межами тексту перекладу, або перекладач може адаптувати переклад відповідно до культурних стандартів та норм.

Досліджуючи у своїй роботі «Теоретизуючи феміністичний дискурс/переклад. Переклад, історія та культура» тексти феміністичних творів та їх переклад, канадська вчена Барбара Годар створила термін “woman-handle” на позначення перекладачок, що грубо поводяться з текстом перекладу та роблять зноски у кінці, доповнюючи текст власними коментарями та роздумами. Таким чином, учена переконана у необхідності створення політики тексту, де автор перекладу буде вирішувати чи маніпулювати текстом чи залишати його у початковому стані. У своїх роздумах учена вказує на те, що перекладач не є повністю об'єктивним та намагається утвердити власну ідентичність та погляди у перекладі феміністичних творів, безпосередньо впливаючи на текст оригіналу [45, с. 138].

Повертаючись до питання адекватності перекладу феміністичних творів, Куценко та Песоцька зазначають, що дослідження перекладу попередніх

феміністичних творів, до яких робились додаткові роз'яснення, показало, що подібні зноски переважно містили антифеміністичних характер, бо писались здебільшого чоловіками [14, с. 134]. Тому важливість розрізнення жіночого та чоловічого перекладу феміністичних творів є цікавою сферою для досліджень, оскільки як чоловіки, так і жінки сприймають фемінізм по-різному, що впливає на переклад оригінального твору.

Зв'язок фемінізму з перекладознавством підтверджує Карен Літтау, яка вбачає переклад своєрідним рухом, що є невпинним, бо існує варіативність перекладу, яка спричинює множинність варіантів. Незважаючи на це, учена переконана, що важливим є не точна передача значення та підбір правильного еквіваленту, а правильне відтворення культурних особливостей, які приховані у тексті оригіналу [48]. Ми повністю погоджуємось з думкою вченої, оскільки важливо показати приховані смисли та розбіжності, ніж залишати читача у невідомості, позбавлячи можливості досягнути різниці у поглядах різних культур.

Розглядати переклад як обмін інформацією пропонувала Браха Етінгер, яка пояснювала свою позицію наступним чином ««Ми знаходимось у пастці аксіоми еквівалентності. Фалос – це цінність, успадкована від одного позначувача до іншого, він привласнює собі все. Але символічне більше, ніж Фалос» [39, с. 287]. Таким чином, важливим є не віднаходження еквівалентності тексту оригіналу вихідній мові, а передача смислу, який закладений у сам текст.

Одне із значних досліджень у галузі перекладу феміністичної літератури здійснила Шовалтер, яка розмежувала основні диференційні моделі за чотирма категоріями, що описують стан розвитку жіночого письма. До зазначених категорій дослідниця віднесла біологічну, лінгвістичну, культурну та психоаналітичну різницю між статями [24, с. 680– 702]. Цю думку взяли за основу представники французької школи феміністичного есенціалізму, які звернули свою увагу до біологічного аспекту, бо жінка від природи має

особливу чуттєвість, яку тільки вона здатна передати під час написання. Тому, виникли такі концепції як «жіноче письмо», «жіночий літературний характер», «жіноче прочитання твору» тощо [11, с. 280].

До лінгвістичного аспекту відносять не лише розбіжності у мовленні обох статей, але і відмінності у підборі конотації слів, особливості їх використання під час перекладу. Однак за переконаннями Шовалтер «багато специфічних відмінностей у чоловічому та жіночому мовленні, інтонації та вживанні мови... не можна пояснити як «дві окремі статево специфічні мови», їх треба розглядати у рамках стилів, стратегій і контекстів лінгвістичного вживання» [24, с. 692]. Іншими словами, важливим є не статева приналежність перекладача, а можливість психологічно наблизитись до автора художнього твору з метою адекватної передачі тексту оригіналу.

Наступним аспектом є психоаналітичні особливості гендерних досліджень, які більше стосуються психологічного налаштування перекладача на переклад твору та розумінні не тільки тексту, але і глибоке занурення у світ письменника, відчуваючи його на собі. Така психологічна мотивація допомагає подолати бар'єр між перекладачем та автором оригіналу та створити єдиний цілісний твір. Перекладач не повинен стирати обличчя автора оригінального твору та створювати власний твір з особистими переконаннями, а скоріше відійти в тінь та показати сутність письменника, художній твір якого потрібно передати на іншу мову з іншими культурними особливостями [8, с. 260].

Останньою з категорій є культурна, яка за основу бере відмінності у сприйнятті гендерних питань представниками різних національностей. Необхідно звернути увагу на важливість культурного чинника у процесі перекладу, бо Шовалтер наголошує на тому, що «теорія, побудована на моделі жіночої культури, може забезпечити складніший і задовільніший спосіб дослідження специфіки та різниці жіночого письма, ніж ті теорії, які засновані на біології, лінгвістиці чи психоаналізі» [24, с. 695]. Ми погоджуємось з тим, що культурний аспект є основним у питанні перекладу феміністичних творів, оскільки перш за все необхідно звернути увагу на культурні неспівпадіння у

різних культурах та шукати шляхи роз'яснення певної феміністичних концепцій під час перекладу.

Одними із труднощів є також те, що перекладач не завжди є єдиним учасником процесу перекладу, а може підпорядковуватись також певним посередницьким агенствам, які включають так званих «параперекладачів», тобто редакторів, коректорів, осіб відповідальних за рецензування тощо. Тому прямо або опосередковано вони також можуть впливати на гендерні аспекти у перекладі вносячи своє бачення та підтримуючи певну ідеологію. Відповідно до цього Кастро пропонує відкрити нове поле для аналізу втручання «параперекладачів» у процес перекладу феміністичних творів та встановлення певних правил їхнього втручання з метою нейтралізувати їх гендерний вплив на перекладені твори [33, с. 85].

Вивчаючи фемінізм у перекладі, Ева Красковська та Вероніка Швебс звертають увагу на політичний контекст, у якому розвивалась та створювалась певна література, зокрема певний феміністичний твір. Так, твір Вірджинії Вульф «Власна кімната», який сама авторка називає «дрібничкою», є бунтівною реакцією на вікторіанську культуру та норми, у яких зростала авторка твору. Дослідники зазначають, що цей твір є невеликим, багатим на риторичні засоби, включає складні синтаксичні конструкції та межує з сарказмом. Тому під час перекладу важливо звертати увагу на передачу алюзій, інтертекстуальних посилань та перефраз, які приховані у творі [44, с. 297].

Подібну думку висловлює Браян Джеймс Бер, який також досліджує статтю у перекладі та вказує на необхідність вибору доместикації або форенізації при перекладі певних гендерних понять та термінів. На думку дослідника перекладач не завжди може побачити та знайти певні нюанси у тексті перекладу через недостатню обізнаність, освіту, тому залишається ризик неправильного розуміння та інтерпретування тексту оригіналу або неправильний переклад ключових термінів, які впливають на розуміння усього тексту [28, с. 56]. Тому, важливим є попереднє ознайомлення з особливістю творчого шляху авторів твору, їх поглядів на життя, а також подіями, які

вплинули на їх творчість та життєвих шлях. Крім того, слід брати до уваги історичні та політичні моменти, які були ключовими у певну епоху та відбувались у певній країні, оскільки культурно-історичні події та розвиток феміністичного руху відбувався у країнах по-різному.

Якщо переклад твору Вірджинії Вульф не викликав значної критики серед перекладачів, то переклад твору Джудит Батлер постійно зазнавав критики через термінологічні питання. Красковська Швєбс пов'язують це з тим, що не існувало достатньо відомостей щодо творчих поглядів авторки та її особистого розуміння певних гендерних питань. Відповідно до цього створювалось ряд неточностей при перекладі, які перекладач міг трактувати на власний розсуд, не беручи до уваги авторську ідентичність через брак інформації. Крім того, на думку учених, основною проблемою є неправильне трактування понять “sex” (стать) та “gender” (гендер), бо перекладач може залишити іноземний термін або пояснити його по-своєму. Не завжди лексичний склад мови перекладу відповідає лексичному наповненню оригінального терміну, тому неможливо уникнути втрати значень певних понять. Труднощі перекладу можуть виникати при перекладі термінів, жаргону, посиланні на інших теоретиків, з якими не обізнаний попередньо перекладач [44, с. 301].

Дослідження «сексуальності» у перекладі було у колі наукових інтересів Хосе Сантаемілія, який стверджував, що при перекладі гендерних творів необхідно переосмислювати людський «сексуальний досвід» або гендерно-орієнтовану діяльність людини. Учений зауважує той факт, що з наукової точки зору переклад впливає на гендерний вибір, а не навпаки. Крім того, переклад гендерних творів є також політичним та ідеологічним актом, що відображає ставлення перекладача до певних питань гендерної ідентичності, людської поведінки та моралі [49, с. 12]. Ми підтримуємо думку вченого, тому що разом з перекладом передається відношення перекладача до описаних подій і не завжди вдається дотриматись нейтральності перекладу через певні культурні, політичні та особистісні питання.

Складність перекладу так званої еротичної літератури описували Гаєтан Булотт та Джон Філіпс, які визначали подібні твори як такі, в яких «сексуальність та/або сексуальне бажання мають домінуючу присутність» [30]. Важливо звернути увагу на той факт, що протягом тривалого часу переклад подібних творів не вивчався та не розглядався у повній мірі, бо вважався нейтральним.

На розрізнення чоловічого та жіночого мовлення у питанні гендеру звертає увагу Саймон, яка стверджує про умовний поділ метафор на жіночі та чоловічі. Дослідниця критикує подібне розмежування, бо на її думку немає чіткого явлення, як проводити таке розмежування, та звинувачує подібні теоретичні дискусії у негативному впливові на процес перекладу. Таким чином, правильний переклад феміністичних творів має базуватись на спільній роботі автора оригінального твору та перекладача, що вона називає «письменницьким проектом». Відповідно до цього уникаються помилки при перекладі, бо автор твору символізує чоловіче, а перекладач – жіноче начало, яке співвідноситься у процесі перекладу, нейтралізуючи гендерну нерівність. Однак, співпрацюючи з автором, перекладач перестає бути невидимим та створюється твір з подвійним авторством [50, с. 10]. На нашу думку, перекладач безпосередньо має співпрацювати з автором твору, але не для того аби самотійно втручатись в його твір і вносити корективи, а для ознайомлення з самим автором, його стилем та манерою письма, аналізу його або її лексичного складу, будови речень, що суттєво впливає на твір та інтерпретацію оригіналу.

За твердженням Лорі Чамберлен «одним із викликів для феміністських перекладачів є необхідність перейти за межі питань статі автора та перекладача. Працюючи в межах традиційних ієрархій... жінка-перекладач тексту жінки-автора та чоловік-перекладач тексту чоловіка-автора будуть підпорядковані тим самим відносинам влади: те, що має бути піддане деконструкції, це процес, за яким переклад підкоряється гендерним конструкціям» [34, с. 472]. Іншими словами, важливо віднайти правильні

стратегії поєднання автора оригінального твору та перекладача у процесі перекладу, відмежовуючись від патріархального порядку. Цими стратегіями є нотатки, преамбули, доповнювальні тексти, які можуть містити додаткову роз'яснювальну інформацію з приводу певних термінів та понять, які можуть заважати правильній інтерпретації тексту оригіналу.

Отже, труднощі перекладу феміністичної літератури пов'язані з стереотипними твердженнями щодо чоловіків та жінок, що створює низку викликів для перекладача. Слід зазначити, що феміністична література сповнена різними культурними, соціальними та політичними контекстами, які необхідно брати до уваги у процесі перекладу. Головне завдання перекладача не лише буквально передати зміст оригіналу, але й зберегти емоційне навантаження самого твору та його автора відповідно до статі. Це вимагає глибокого розуміння феміністичної теорії та стратегій перекладу з урахуванням гендерних питань. У результаті, переклад феміністичної літератури стає засобом для популяризації ідей рівності між статями та розширення меж розуміння гендерного перекладу.

Висновки до розділу 2

У другому розділі ми розглянули вплив гендерних факторів на процес перекладу літературних творів та виявили, що здебільшого існує стереотипне уявлення про розмежування постаті перекладача відповідно до мовленнєвих особливостей. Однак не завжди це є правдивим, бо якість та адекватність перекладу залежить також від досвіду перекладача та особистих характеристик. Крім того, переклад не може бути гендерно нейтральним та завжди вміщує певні ознаки фемінності чи маскулінності. Таким чином, важливим є виокремлення гендерних ознак не перекладача, а автора художнього твору, відтворюючи характерну манеру письма оригіналу, а не змінюючи твір відповідно до гендерного стилю перекладача.

Серед труднощів перекладу феміністичних художніх творів дослідники виокремлюють можливість «культурного шоку», що є більш важливою проблемою, ніж розрізнення перекладу за біологічними, лінгвістичними та психоаналітичними особливостями. Незважаючи на численні дослідження гендерних питань у перекладі, важливо брати до уваги не тільки мовленнєвий аспект, а й здатність передати сутність автора твору, приховуючи власну манеру письма перекладача. Тобто, перекладаючи феміністичний художній твір варто вивчити манеру та характерні гендерні риси письменника та приміряти їх на собі, перекладаючи певний твір, що потребує приховування власної манери. Таким чином, на перший план ставиться автор твору, а не постать перекладача з існуючими гендерними розбіжностями.

РОЗДІЛ 3
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ
ФЕМІНІСТИЧНИХ ТВОРІВ (НА МАТЕРІАЛІ «ВЛАСНОЇ КІМНАТИ»
ВІРДЖИНІ ВУЛЬФ ТА «ГЕНДЕРНОГО КЛОПОТУ» ДЖУДИТ
БАТЛЕР)

3.1. Особливості передачі гендеру у творах Вірджинії Вульф та Джудит Батлер

У кожного письменника є свій власний стиль, тому способи передачі гендерних тем відрізняються у різних авторів. Для нашого дослідження ми обрали твір Вірджинії Вульф «Власна кімната», а також «Гендерний клопіт» Джудит Батлер, за допомогою яких можна простежити різні підходи до розуміння гендеру та особливостей його передачі у феміністичних художніх творах.

Розглянемо способи передачі гендеру у обраних творах та класифікуємо їх за наступними групами:

1. Використання займенників на позначення гендеру є частотним та переважно вживаються такі займенники жіночої статі як “she” та “her”:

(1) *On the contrary, she was snubbed, slapped, lectured and exhorted* [54, p. 46] – «Навпаки, вона отримувала зневагу, ляпаси, повчання й вигнання» [3, с. 53].

(2) *“Whereas MacKinnon offers a powerful critique of sexual harassment, she institutes a regulation of another kind”* [31, p. 6] *“Якщо Маккіннон пропонує потужну критику сексуальних домагань, вона запроваджує регуляцію іншого роду.”* [2, с. 8].

Займенник “she”, тобто «вона» є прямим відповідником та позначає особу жіночої статі. У гендерних творах подібне розмежування за статтю є точним та відповідає номінації тексту оригіналу. Слід звернути увагу на той факт, що в українській мові не завжди беруться до уваги гендерні займенники під час

перекладу, а переважно опускаються, що зумовлено структурою побудови українських речень та вживанням лексичних одиниць, наприклад:

(3) “*when a woman speaks to women she should have something very unpleasant up **her** sleeve*” [54, p. 93]. «Коли жінка розмовляє з жінками, вона повинна **мати в рукаві** щось дуже неприємне» [3, с. 102]; “*the sexist claims that a woman only exhibits **her** womanness in the act of heterosexual coitus in which **her** subordination becomes her pleasure*” [31, p. 7] – “Сексуалістські твердження, що жінка проявляє свою жіночність лише в акті гетеросексуального коїту, в якому її підпорядкування стає її задоволенням.” [2, с. 11].

У зазначеному прикладі займенник “her” не береться до уваги та не вживається, бо в українській мові не позначають приналежність предметів займенниками, оскільки гендерну приналежність можна зрозуміти з контексту. У той час відповідно до правил англійської мови з іменниками часто вживаються займенники приналежності.

Іноколи уживані займенники можуть бути нейтральними та відноситись до обох статей, але тільки з контексту можна зрозуміти приналежність до жіночої статі, наприклад:

(4) “*The title women and fiction might mean, and you may have meant it to mean, women and what **they** are like, or it might mean women and the fiction that **they** write; or it might mean women and the fiction that is written about **them**, or it might mean that somehow all three are inextricably mixed together and you want me to consider **them** in that light*” [54, p. 4]. – «Під **нею** можна розуміти, як ви, напевно, й припускали, різні речі: які **вони**, жінки, або про що **вони** пишуть, або що пишуть **про них**, або ж усі ці три питання хитро переплетені, і ви чекаєте від мене розбору теми в усій її повноті» [3, с. 6].

У прикладі вжито займенники “they” та “them”, які перекладені як «вони» та «про них» також нейтрально і тільки контекстуально вдається визначити стать.

2. Використання гендерно маркованих іменників, що позначають жіночу стать, наприклад:

(5) *But, you may say, we asked you to speak about **women** and fiction— what, has that got to do with a room of one's own?* [54, p. 4] – При чому тут своя кімната?" — запитаєте ви, — "ми ж просили розповісти про **жінок** і літературу [3, с. 6].

У прикладі іменник "woman" (жінка) позначає особу жіночої статі, яка має усі ознаки жіночності. У текстах творів вжито лексичні одиниці на позначення сімейної приналежності жінок, наприклад:

(6) *"I told you in the course of this paper that Shakespeare had **a sister**"* [54, p. 94] *"Я вже згадував у ході цього твору, що у Шекспіра була **сестра**."* [3, с. 101].

Відповідно до визначення у словнику Кембрідж лексична одиниця "sister" позначає **a girl or woman who has the same parents as another person.**

(7) *"Among your **grandmothers and great-grandmothers** there were many that wept their eyes out"* [54, p. 47]. *"Серед ваших **бабусь і прабабусь** було багато таких, хто ридав до сліз."* [3, с. 49].

the grandmother of one of your parents / the mother of a person's father or mother:

(8) *"He insisted upon his **wife's** wearing full dress"* [54, p. 54] *"Він наполягав на тому, щоб його **дружина** одягалася у вечірню сукню."* [3, с. 62].

the woman that you are married to

(9) *"What had our **mothers** been doing then that they had no wealth to leave us?"*[54, p. 18] *«Що робили наші **матері** тоді, що не залишили нам багатства?"* [3, с. 22].

a female parent

(10) *"Similarly,' the historian goes on, '**the daughter** who refused to marry the gentleman of her parents' choice was liable to be locked up"* [54, p. 35] *"Подібно," продовжує історик, "**дочка**, яка відмовлялася виходити заміж за обранця своїх батьків, могла бути закритою в кімнаті."* [3, с. 39].

your female child

Крім родинних відносин у тексті творів є позначення осіб жіночої статі за допомогою звертання, наприклад:

(11) *“They might mean simply a few remarks about Fanny Burney; a few more about Jane Austen; a tribute to the Brontës and a sketch of Haworth Parsonage under snow; some witticisms if possible about Miss Mitford; a respectful allusion to George Eliot; a reference to Mrs Gaskell and one would have done” [54, p. 4]. – “Кілька зауважень про Фанні Берні та Джейн Остін, данина поваги сестрам Бронте і історія засніженого Хоуторна, пара дотепних висловлювань про міс Мітфорд, шанобливе натяку на Джордж Еліот, посилення на пані Гаскелл – і питання вичерпане?” [3, с. 8].*

a title used before the family name or full name of a single woman who has no other title

a title used before the family name or full name of a married woman who has no other title

У зазначеному прикладі використовується звертання до неодруженої жінки “Miss”, що відповідно до Кембриджського словника позначає

Can we get Lady – to sign it? Lady – is out of Town [p. 18]. “Хто поїде заручитися підтримкою леді N?”

a polite or old-fashioned way of referring to or talking to a woman

Therefore I propose, making use of all the liberties and licences of a **novelist**, to tell you the story of the two days that preceded my coming here—how, bowed down by the weight of the subject which you have laid upon my shoulders, I pondered it, and made it work in and out of my daily life [p. 5] *Тому я й хочу скористатися правами та всією свободою романістки і розповісти, як незадовго до приходу сюди я мучилася два дні поставленим питанням, повертаючи його так і сяк у світлі буднів.*

a person who writes novels

Can't we find a pretty girl to sit in the front row? [p. 18] “Чи не можемо знайти гарну дівчину, щоб вона сиділа в першому ряду?”

a female child or young woman, especially one still at school

Mary's mother – if that was her picture—may have been a wastrel in her spare time (she had thirteen children by a minister of the church), but if so her gay and dissipated life had left too few traces of its pleasures on her face [p. 18] Мату Мери — якщо це була її портрет — могла бути марнотратницею у вільний час (вона мала тринадцять дітей від священника), але, якщо так, її веселе та розпусне життя залишило занадто мало слідів своїх задоволень на її обличчі."

a person who does nothing positive with their life, making no use of their abilities or the opportunities that are offered to them

She was a homely body; an old lady in a plaid shawl which was fastened by large cameo [p. 18] Вона була непоказною жінкою; старою пані в клітинному шалі, який був застебнутий великим камеєю."

a person who likes spending time at home rather than going out with friends or travelling to different places

Серед особливостей передачі лексичних одиниць на позначення чоловічої статі є наступні:

1. Використання займенників на позначення гендеру, наприклад:

«His face expressed horror and indignation» [54, p. 6]. "Його обличчя виражало жах і обурення» [3, с. 9].

Згідно з визначенням займенник “his” – “belonging to or connected with a man, boy, or male animal that has just been mentioned or is known about”, тобто той, хто «належить або пов’язаний із чоловіком, хлопцем або твариною чоловічої статі, яка була зазначена або відома». Використання займенників чоловічої статі використовується для заміни іменників та є частотним у гендерних текстах.

2. Використання гендерно маркованих іменників, що позначають чоловічу стать. Розглянемо наступний приклад:

“Instantly a man's figure rose to intercept me” [54, p. 6]. – Невідкладно назустріч мені піднялася чоловіча фігура.”[3, с. 9].

Загальною лексемою на позначення чоловіків є іменник “man” – “an adult male human being”, тобто доросла особа чоловічої статі. Використання

лексеми “man” є прямим протиставленням лексемі “woman”. Слід зазначити, що у гендерних творах є чітке розмежування за статтю, що є важливим відповідно до поглядів авторів творів, які під час написання боролись за права жінок, тому введення чітких розрізень є важливим. У зазначених текстах лексема «man» має обмежене значення, у той час як у інших контекстах значення може розширюватись і позначати також приналежність як до чоловіків, так і до жінок, наприклад у значенні "human beings" (люди) або "people" (люди). Вживаючи іменники на позначення родинних звязків автори можуть маніпулювати гендерними поняттями та вказувати не тільки на приналежність до певної статі, але і на культурні та соціальні аспекти:

*“it may be wealth, or rank, a straight nose, or the portrait of a **grandfather** by Romney”* [54, p. 30] – *“Це може бути багатство, чи становище, прямий ніс або портрет **дідуся**, намальований Ромні»* [3, с. 35].

У гендерних творах автори часто використовують іменники на позначення родинних відносин представників чоловічої статі. Відповідно до визначення лексема “grandfather” означає «the father of a person's mother or father», тобто батько матері або батька іншої особи. У зазначеному прикладі лексема “grandfather” вказує не тільки на вік людини, але і на традиції у родині передавати щось іншому поколінню. При перекладі родинних відносин переважно використовуються прямі відповідники у мові перекладу, наприклад:

*“a poor child in England has little more hope than had **the son** of an Athenian slave* [54, p. 90] *Бідна дитина в Англії має мало більше надії, ніж **син** афінського раба”* [3, с. 98].

Іншим представником чоловічої статі у родині є син (“son”), що позначає когось, хто є дитиною чоловічої статі (“your male child”). У контексті статі лексема позначає приналежність дитини до чоловіків та є протилежним поняттям до лексеми "daughter" (дочка).

*I had better leave it to my **husband*** [p. 20] *Мені краще залишити це своєму чоловікові."*

the man that you are married to

Крім родинних зв'язків у тексті гендерних творів вказуються також представники чоловічих професій, вказівка на стать у яких може бути або пряма або опосередкована, наприклад:

“I should never be able to fulfil what is, I understand, the first duty of a lecturer to hand you after an hour's discourse a nugget of pure truth to wrap up between the pages of your notebooks and keep on the mantelpiece for ever [54, p. 4]

“Не зможу виконати першу обов'язок лектора – вручити вам драгоцінний злиток істини, який ви б забрали у своїх блокнотах і залишили навечно на мармурі каміна” [3, с. 7].

someone who teaches at a college or university

Alas, laid on the grass how small, how insignificant this thought of mine looked; the sort of fish that a good fisherman puts back into the water so that it may grow fatter and be one day worth cooking and eating [p. 5]. На жаль, при світлі дня вона виявилася дрібницею, несуттєвою — хороший **рибалка** таку не візьме, а відпустить назад у воду, щоб нагуляла вагу."

someone who catches fish, especially as a job

The river reflected whatever it chose of sky and bridge and burning tree, and when the undergraduate had oared his boat through the reflections they closed again, completely, as if he had never been [p. 5]. Річка самовільно відображала щось від неба, моста і горючого дерева, а коли через відображення прогреб у човні **студент-випускник**, води замкнулися, наче нікого й не було."

a student who is studying for their first degree at a college or university

The critics often say that ESMOND is Thackeray's most perfect novel [p. 6]. **Критики** часто кажуть, що «Есмонд» — його найкращий роман.

someone who says that they do not approve of someone or something

I must have opened it, for instantly there issued, like a guardian angel barring the way with a flutter of black gown instead of white wings, a deprecating, silvery, kindly gentleman, who regretted in a low voice as he waved me back that ladies are only admitted to the library if accompanied by a Fellow of the College or furnished

with a letter of introduction [p. 7]. Видимо, я машинально її відкрила, тому що в ту ж секунду переді мною виник, немов янгол-охоронець, заважаючи шлях своїми чорними мантією, добрий сивий старичок: випроваджуючи мене, він лагідно пояснював, що дамам до бібліотеки дозволяється входити лише в товаристві Члена Університетської Ради або з рекомендаційним листом."

a polite way of talking to or referring to a man

*I had no wish to enter had I the right, and this time **the verger** might have stopped me, demanding perhaps my baptismal certificate, or a letter of introduction from **the Dean** [p. 8]. Входити в каплицю не хотілося: тут також міг зупинити служка, просячи показати свідоцтво про хрещення або рекомендацію декана.*

an official in some Churches who takes care of the inside of a church building and performs some simple duties during services

*Old stories of **old deans** and **old dons** came back to mind, but before I had summoned up courage to whistle – it used to be said that at the sound of a whistle old Professor – instantly broke into a gallop [p. 8]. Згадалися старі історії про деканів, про професора, який, почувши свист, миттєво переходив на галоп..."*

A lecturer (= a college teacher), especially at Oxford or Cambridge University in England

*and then **the painters** brought their glass for the windows, and **the masons** were busy for centuries up on that roof with putty and cement, spade and trowel [p. 9] І тоді художники принесли скло для вікон, а каменярі століттями були зайняті на даху з пластиліном і цементом, лопатою та теркою."*

someone who paints pictures

*But it was then the age of faith, and money was poured liberally to set these stones on a deep foundation, and when the stones were raised, still more money was poured in from the coffers of **kings** and **queens** and **great nobles** to ensure that hymns should be sung here and scholars taught [p. 9]. Це був вік віри, і грошей на закладку міцного фундаменту не шкодували, і, коли нарешті стіни були зведені, з кофрів королів, королев і вельмож посипалося ще більше золота — в цих стінах мали співати гімни і вивчати латину."*

(the title of) a male ruler of a country, who holds this position because of his royal birth

a person of the highest social group in some countries

*only the gold and silver flowed now, not from the coffers of the king. but from the chests of **merchants and manufacturers**, from the purses of men who had made, say, a fortune from industry, and returned, in their wills, a bounteous share of it to endow more chairs, more lectureships, more fellowships in the university where they had learnt their craft [p. 9]. Але весь цей блиск уже не виходив з королівської скарбниці, а походив з скринь купців і фабрикантів, з гаманців людей, які, скажімо, сколотили собі статки в промисловості."*

a person whose job is to buy and sell products in large amounts, especially by trading with other countries

*Perhaps with the help of **the poets** one could.. [p. 11] – Можливо, з допомогою поетів можна було б..."*

a person who writes poems

*There was no reason to complain of human nature's daily food, seeing that the supply was sufficient and **coal-miners** doubtless were sitting down to less [p. 16] Не було жодної причини скаржитися на щоденну їжу людської природи, адже постачання було достатнім, а шахтарі, безсумнівно, сіли до столу на менше."*

a person who works in a coal mine removing coal from the ground

*Can anyone persuade **the editor** of the – to print a letter? [p. 18] Хто візьметься переконати редактора N надрукувати листа?"*

a person who corrects or changes pieces of text or films before they are printed or shown, or a person who is in charge of a newspaper or magazine

3.2. Використання перекладацьких трансформацій при перекладі феміністичних творів

Аналізуючи стиль письма Вірджинії Вульф, можна простежити важливість простору, який розкриває творчий потенціал жінок. Таким чином

письменниця показує гендерну нерівність, бо жінки позбавлені можливостей виразити власний потенціал і прикриваються символічною кімнатою, яка і слугує їхнім життєвим простором, за межами якого жінка не може і не має права існувати.

Перше на що варто звернути увагу це експресивність лексичність засобів, які вживаються в оригіналі, та які перекладачі намагаються зберегти під час перекладу:

*The partridges, many and various, came with all **their retinue of sauces and salads, the sharp and the sweet, each in its order; their potatoes, thin as coins but not so hard; their sprouts, foliated as rosebuds but more succulent. And no sooner had the roast and its retinue been done with than the silent servingman, the Beadle himself perhaps in a milder manifestation, set before us, wreathed in napkins, a confection which rose all sugar from the waves*** [р. 10]. – «Подали безліч усіляких курінок з усім їхнім **кортежем із соусів і салатів, гострих і солодких, у суворій послідовності. Відтак настала черга шматочків картоплі, тонких, як монети, але твердих, прикрашених зеленню у вигляді квіток. І тільки після того, коли була подана печеня з гарнірами і приправами, педель поставив перед нами сповитий у серветки десерт, покритий цукровими хвилями**» [1, с. 12].

У стилі письменниці простежується образність, використання великої кількості порівнянь, наприклад, “thin as coins” – «тонких, як монети», та деталізація опису, яку необхідно зберегти під час перекладу, так авторка порівнює різноманіття страв з “retinue”, що означає «дружина, свита». Однак під час перекладу відбувається лексична заміна слова на «кортеж», що підкреслює розлогий стиль письменниці та додає нотки іронії. Слід звернути увагу на лексичну заміну “the silent servingman” на «педель», що означає «університетський служитель, наглядач за студентами у вишах». Таким чином, перекладач використовує уточнення лексичної одиниці відповідно до контексту, у той час як лексема “servingman” є більш нейтральною та позначає

служу, прислугу, офіціанта. Крім того, при перекладі опускається прикметник “silent” – «тихий», який характеризує рису людини.

Під час перекладу феміністичних творів перекладачі використовують різні типи трансформацій для досягнення адекватності перекладу, зокрема лексичні та граматичні трансформації. Слід звернути увагу на те, що вибір перекладацької стратегії залежить від авторського стилю, який намагаються зберегти під час передачі змісту оригіналу.

Під час перекладу Вірджинії Вульф «Власна кімната» та Джудит Батлер «Гендерний клопіт» нами було виявлено наступні лексичні трансформації при передачі лексичних одиниць на позначення гендеру:

1. Прямий переклад із перенесенням буквального значення слова з однієї мови у іншу. Зазначений спосіб перекладу використовується у

випадку наявності аналогічного слова у цільовій мові. Наприклад:

*Indeed my **aunt's legacy** unveiled the sky to me, and substituted for the large and imposing figure of a gentleman, which Milton recommended for my perpetual adoration, a view of the open sky [p. 33]. «Тітчина спадщина прояснила небо наді мною й замінила велику та імпазантну постать джентельмена, якому я мала на заклик Мільтона, вічно поклонятися, чистим небокраєм» [1, с. 38].*

У наступному прикладі

*And I went on amateurishly to sketch a plan of the soul so that in each of us two powers preside, **one male, one female**; and in the **man's brain the man predominates over the woman**, and in **the woman's brain the woman predominates over the man** [82]. – «В кожному з нас живуть дві сили – **чоловіча і жіноча**. І в **чоловічому мозку чоловік переважає жінку**, а в **жіночому – жінка переважає чоловіка**» [1, с. 99].*

У наступному прикладі

*It is part of the **novelist's convention not to mention soup and salmon and ducklings**, as if soup and salmon and ducklings were of no importance whatsoever» [p. 9]. – «Це начебто така **письменницька домовленість** – не згадувати про*

суп, лосося й каченят, наче суп, лосось і каченя не мали жодного значення» [1, с. 12].

У наступному прикладі

«Prunes and custard followed. And if anyone complains that prunes, even when

*mitigated by custard, are an uncharitable vegetable (fruit they are not), stringy as a miser's heart and ex-uding a fluid such as might run in **misers' veins...**».* [р. 16]

– «Подали чорнослив і заварний крем. І якщо хтось нарікає, що чорнослив, навіть із заварним кремом, - жахливий овоч (зовсім не плід), волокнистий, як серце, і висушений, як жили **скнари...**» [1, 18с.].

У творі Джудит Батлер «Гендерний клопіт» відображається інший погляд на поняття гендеру та статі, де до уваги беруться соціальні

особливості за допомогою яких намагаються протистояти суспільним нормам.

Негативним звертанням до представниці жіночої статі також є:

*“So you're like "Barbie" Barbie? Like a professional **bimbo**?”* – «Значить, ти схожа на Барбі, Барбі? Типу професійна **фіфа**?»

У цьому висловлюванні використано негативне звертання до жінки, що може вважатися образливим або принижувальним. Вираз “professional bimbo” має негативну конотацію і може викликати образливі асоціації. Іменник “bimbo” вживається для опису жінки, яка сприймається як поверхнева, безрозумна або обмежена. Таке звертання може викликати відчуття приниження та несправедливості. У наступному прикладі також присутня негативна конотація:

*“I hadn't thought about you in years, you **fascist!**”* – «Я не згадувала про тебе довгі роки, **фашистко!**»

У цьому висловлюванні вжито негативну конотацію до представниці жіночої статі через слово «фашистко». Іменник «фашистка» є принижувальним та образливим терміном, що може викликати відчуття образи та агресії. Вживання такого слова в даному контексті має на меті висловити негативне

ставлення до жінки і може бути сприйнятим як вираз нестриманої або навіть агресивної реакції. До негативної конотація можна віднести також наступний приклад:

“Get in the box, you Jezebel!” – «Залазь у коробку, розпусниця!»

У реченні використано негативну конотацію через слово «розпусниця», яке є образливим та принижувальним терміном. “Jezebel” історично використовується для опису жінок, які сприймаються як пристрасті, недбалість або моральне знецінення. Використання такого терміну у висловлюванні є образливим і може викликати відчуття образи та приниження. Іменники на позначення негативних якостей наявні у наступному прикладі:

“Because if you say yes to them, you're a tramp, but if you say no to them, you're a prude”. – «Тому що якщо ти кажеш їм «Так», то ти розпусна, а якщо говориш їм «Ні», то ти – недоторка».

Іменник “tramp” (розпусна, блудниця): це слово має негативну конотацію і використовується для опису жінок, яких сприймають як сексуально вільних або легковажних. Інший іменник “prude” (недоторка) також має негативне забарвлення і описує людину, яка вважається занадто стриманою або моральною. Обидва ці іменники використовуються для стереотипного класифікації жінок за їхнім ставленням до сексуальності, і обидва можуть бути використані для образження чи приниження.

Іноколи персонажі відносяться до себе з сарказмом на використовують іменники на позначення жіночої статі, які висміюють їхню особистість:

“I'm a five-foot-nothing grandma with a double mastectomy... ..and tax evasion issues”. – «А я бабуся метр із кепкою, у якої подвійна мастектомія та проблеми з ухиленням від сплати податків».

Використання терміну “a five-foot-nothing grandma” означає, що бабуся дуже маленького зросту (висотою близько одного метра). Додавання «з кепкою» в українському перекладі вказує на те, що це невеликий, невисокий ріст. Таке використання складного іменнику може мати гумористичний ефект та навмисно перебільшувати чи висміювати певні риси персонажа.

Прямою вказівкою на гендерну приналежність є наступний приклад:

“Female agency”. – «Жіночий колектив».

У цьому висловленні прямо вказується на гендерну приналежність через слово “female” (жіночий). Використання слова “female” явно підкреслює, що йдеться про жіночий колектив, і робить акцент на гендерних аспектах чи особливостях цієї групи.

Сполучення двох іменників на позначення жіночої статі та складного прикметника і іменника зустрічаємо у наступному прикладі:

“You can stay if you want, as my bride wife, or my long-term-low-commitment-distance girlfriend”. – «Ти можеш залишитися, якщо хочеш, як моя дружина-наречена або подружка на відстані, без зобов'язань».

У цьому прикладі ми бачимо сполучення двох іменників «дружина-наречена» і «подружка» з складним прикметником, який перекладено описово

«на відстані, без зобов'язань». Це використано для опису різних ролей або статусів жінки відносно особи, яка говорить, і вони можуть мати різний ступінь зобов'язаності.

Спостерігається також використання метафоричних іменників, які опосередковано позначають представниць жіночої статі, наприклад:

“She was discontinued by Mattel because a pregnant doll is just too weird”. – «Компанія Mattel вирішила припинити виробництво цієї ляльки, оскільки вагітна лялька вважається надто дивною».

Іменник “pregnant doll” є метафорою, оскільки лялька не може фізично бути вагітною. У цьому контексті “pregnant doll” використовується для відтворення або символізації жінки чи дівчини, яка вагітна або має дитину. Використання метафоричного іменника може викликати різні асоціації, такі як материнство, сімейність або соціальні норми. Цей приклад показує, як метафори можуть використовуватися для передачі складних або чутливих ідей, таких як соціальні норми або стереотипи, пов'язані з роллю жінки в суспільстві.

Іншим метафоричним порівнянням жінки з твариною простежуємо у наступному прикладі:

*“Hi, **Bunny** Boo-Boo. -Don't call me that”.*— *«Привіт, **Зайчик** Бу-Бу. - Не називай мене так».*

Порівняння жінки з зайчиком може мати різноманітні відтінки, включаючи ніжність, грайливість чи вразливість. Проте в даному випадку жінка відреагувала негативно, що може вказувати на те, що вона вважає таке звернення образливим або несприйнятним для себе.

Розглянемо мовні способи вираження чоловічої статі у фільмі:

1. Використання займенників та зворотів:

*“There are no multiples of Allan. **He's** just Allan”.* – *«Тут немає інших Алланів. Є лише один Аллан».*

У даному висловлюванні використано займенник “he” для посилення на чоловіка з іменем Алан. Це дозволяє чітко вказати на його чоловічу стать та ідентифікувати його як конкретну особу серед інших. Також, використання імені без яких-небудь додаткових характеристик чи опису підкреслює індивідуальність та унікальність цієї особи. Використання гендерних займенників у мовленні забезпечує ясність щодо статі особи і може відобразити культурні та соціальні норми стосовно гендеру. У цьому випадку, “he” допомагає уникнути будь-якої неоднозначності щодо ідентичності Алана.

2. Використання іменників на позначення приналежності до чоловічої статі:

*“Come on, **Kens**. Nobody's gonna beach anyone off”.* – *«Зупиніться, **Кени**. Ніхто не буде образжувати один одного».*

Іменник «Кени» використовується для звертання до групи чоловіків. Таке вживання назви дозволяє однозначно вказати на чоловічу стать цих осіб та ідентифікувати їх як представників чоловічого гендеру. Слід звернути увагу на той факт, що лексема “Kens” вжита у множині, вказуючи на відношення до усіх чоловіків загалом. Фільм «Барбі» неодноразово зазнавав критики по відношенню до чоловіків, які зображаються без власної думки, безсилимими у порівнянні з Барбі та постійно потребують їхнього схвалення. Відповідно до

цього деякі критики сприймають фільм як анти чоловічим, особливо коли у одній із сцен було виголошено фразу *“I’m just a Ken”*, вказуючи на безсилість чоловіків. Протягом усього початку фільму Кени показуються як «прикраса» Барбі, а не як самостійна особа, що здатна самостійно приймати рішення.

У наступному прикладі спостерігаємо наступний іменник:

*“Is it Ken? Ken's just a really good **friend**”*. – «Через Кена? Кен просто хороший друг».

Іменник «друг» використовується для позначення особи, з якою говорячий має близькі і добрі стосунки. Це загальний термін, який може застосовуватися як до чоловіків, так і до жінок, щоб позначити їх як близьких друзів без вказівки на їхню стать. У цьому контексті слово «друг» використовується по відношенню до чоловіка. Іншим іменником на позначення чоловічої статі є:

*“Why? Because we're girlfriend/ **boyfriend**”*. «Чому? –Тому що ми з тобою зустрічаємось».

У цьому висловлюванні іменник “boyfriend” використовується для позначення чоловіка, який має романтичні відносини з іншою особою. Це слово використовується, щоб позначити чоловіка в контексті романтичних чи інтимних стосунків з жінкою. При зверненні до чоловіків використовуються наступні іменники:

*“Geez, you would think a construction site at lunch time would be the perfect place for a little woman power, but this one was so... **male**”*. – «О, здавалося б, будівельний майданчик під час обідньої перерви - ідеальне місце для жіночої енергії, але тут все було так... **чоловіче**».

Іменник «чоловіче» для позначення особливостей атмосфери чи характеру, які переважають на будівельному майданчику.

3.3. Актуальність питань, що підіймали Вірджинія Вульф і Джудит Батлер у своїх феміністичних творах, на прикладі аналізу українського перекладу фільму «Барбі»

Попри різницю в часі та теоретичному контексті, феміністичні ідеї Вірджинії Вульф та Джудит Батлер все ще актуальні в сучасній культурі, що яскраво ілюструє фільм «Барбі» (2023). У фільмі розглядаються ті ж проблеми, які досліджували Вульф і Батлер, а саме: відчуження жінок у стереотипних ролях, розрив між внутрішніми прагненнями та соціальними очікуваннями, а також пошук справжньої ідентичності за межами традиційних уявлень. У «Барбі» та творах Вульф і Батлер можна побачити спроби деконструкції гендерних ролей і боротьби за самореалізацію, які відображаються в українських перекладах.

У фільмі більшу частину уваги привертає сприйняття жінок іншими, тому можна спостерігати велику кількість соціальних стереотипів: *I know I'm Stereotypical Barbie and therefore don't form conjectures concerning the causality of adjacent unfolding events* – *Знаю, я типово Барбі, тому я не роблю припущень про причинно-наслідкові зв'язки між подіями, що відбуваються.* У зазначеному прикладі прикметник поєднується з іменником. Таке поєднання прикметника і іменника допомагає уточнити певні характеристики або особливості Барбі, які асоціюються з певними стереотипами або загальними уявленнями про цього персонажа. У цьому випадку використання прикметника “stereotypical” підкреслює специфічний контекст або роль, яку відіграє Барбі в даному висловлюванні. Зазначене поєднання вказує на існування певних стереотипів та упереджень стосовно образу жінки-Барбі, які у фільмі намагаються розвіяти та показати справжню сутність жінки, яка може виходити за рамки стереотипних уявлень про неї. У словнику Collins прикметник “stereotypical” пояснюється як “a type of person or thing is a fixed general idea that a lot of people have about it, that may be false in many cases”, тобто тип людини чи речі – це усталене загальне уявлення, яке мають багато людей, що в багатьох випадках може бути хибним.

Тобто підкреслюється сутність Барбі, яка є ідеальною для кожного і про яку вже склалося відповідне враження, яке закріпилось у суспільстві.

Барбі є стереотипною та нав'язує іншим жінкам думку про необхідність бути ідеальною у всьому, як у зовнішньому вигляді, так і у внутрішньо будучи перфекціоністкою. Життя Барбі в ідеальному світі допомагає підкреслити важливість бути у всьому неповторною. Барбі, як уособлення стереотипів, з одного боку підкреслює важливість зовнішньої досконалості та перфекціонізму, а з іншого – демонструє складність підтримки такої ідеальної ролі. Цей контраст розкриває напруженість між зовнішніми очікуваннями та внутрішніми прагненнями, показуючи, як соціальні стереотипи формують ідентичність і впливають на поведінку та самооцінку. Стереотипність Барбі у фільмі служить символом тиску суспільства, який змушує жінок відповідати певним очікуванням. Це зокрема проявляється у внутрішньому конфлікті, який переживає Барбі, усвідомлюючи, що життя за шаблоном «ідеальної жінки» не завжди приносить справжнє задоволення або самореалізацію.

Цей конфлікт стає каталізатором для трансформації ідентичності Барбі та інших персонажів у фільмі, які починають усвідомлювати, що справжня ідентичність не завжди відповідає соціальним стереотипам. Таким чином, фільм не лише відображає, але й критикує нав'язані суспільством образи, пропонуючи альтернативні шляхи до особистої самореалізації та автентичності.

У наступному прикладі Барбі зображається як «дивакувате створіння», тобто та, яка має певні вади, бо «дивакуватість» має негативну конотацію та вказує на відхилення від ідеалу:

*You know, you're gonna have to visit **Weird Barbie**. I have never had to visit **Weird Barbie**. – Тобі доведеться зайти до **Дивної Барбі**. Мені ніколи не доводилося ходити в гості до **Дивної Барбі**.*

Словосполучення також створено з поєднання прикметника та іменника. Таке поєднання прикметника і іменника допомагає уточнити або виділити певні особливості чи характеристики Барбі, які відзначають її в даному контексті. У цьому випадку використання прикметника “weird” вказує на те, що ця версія

Барбі є незвичайною чи відрізняється від інших версій персонажа. Повертаючись до поняття гендеру у словнику Oxford є декілька визначень лексеми “weird” як той, хто є дуже дивним (“very strange; bizarre”), а також той, хто пропонує щось надприродне та неземне (“suggesting something supernatural; unearthly”). Відповідно до цього Барбі є неземним створінням та ідеалом з надприродними можливостями як ідеальна жінка.

У цьому прикладі фраза про «Дивну Барбі» підкреслює концепт відхилення від соціальних норм та ідеалів. Вживання слова «дивакувата» акцентує увагу на тому, що існує певний стандарт, від якого будь-яке відхилення сприймається як щось негативне або незвичне. Дивна Барбі уособлює альтернативний образ, який не відповідає загальноприйнятим стандартам краси та поведінки. Це створює контраст із типовою Барбі, яка символізує досконалість і відповідність очікуванням. Отже, «Дивна Барбі» стає символом того, що відмова від конформізму та прийняття своїх "вадів" може бути шляхом до автентичності та самовираження, навіть якщо це не відповідає загальноприйнятим уявленням про ідеал.

Інколи соціальна приналежність може змінюватись з часом, наприклад:

“*Ah, I love you guys*”. – «Я люблю вас, дівчата».

Використання “guys” як «дівчата» може бути не зовсім точним, оскільки “guys” частіше використовується як неформальний термін, що включає в себе як чоловіків, так і жінок, і вживається для звернення до групи людей. Вживання “guys” по відношенню до дівчат є більш контекстним та показує їх близькість до представників чоловічої статі. Крім того, лексема “guys”, яка раніше відносилась тільки до чоловіків вжита по відношенню до жінок, тому вона також вказує на соціальну приналежність. У словнику *Collins* є вказівка на те, що слово “guys” є американським варіантом звертання до групи людей, незважаючи на те чи вони є жінками чи чоловіками: “Americans sometimes address a group of people, whether they are male or female, as guys or you guys”. Тобто, це є неформальним вживанням та демонструє, як лексеми можуть

розширювати своє значення або змінюватися залежно від соціальних змін і культурного розвитку.

Розглянемо наступний приклад: *I'm bummed. You're a bummer. That's a bummer.* – «*Tu все зіпсувала. Ти саме розчарування. Який облом*». У словнику *Collins* лексема “bummer” позначає того, хто є «it is unpleasant or annoying», тобто неприємного та набридливого. Термін “bummer” є неформальним виразом, який використовується для вираження розчарування, роздратування або незадоволення. У даному випадку, коли сказано “You're a bummer”, це означає, що адресат спричиняє розчарування або неприємності своїми діями або словами. Це використання іменника може мати негативну конотацію та виражати невдоволення або роздратування відносно поведінки чи ситуації, що має місце. Таким чином жінка у соціумі може мати негативне значення та бути наділеною негативними характеристиками як та, що відхиляється від норми ідеальної Барбі і вже є непридатною для ідеального світу. Це підкреслює, як мова здатна підсилювати соціальні стандарти та виключати тих, хто не відповідає цим очікуванням.

До більш нейтральних за значенням слів, які переважно використовуються по відношенню до жінок можна віднести “blonde, brunette tween, blondie”: “Give us a smile, **blondie**. Why are these men looking at me?” – «Посміхнися, **блондинко**. Чому вони на мене так дивляться?». Утворення іменника “blondie” від прикметника “blond” є невід’ємною частиною англійської мови і використовується для пестливого або недружнього звернення до жінок зі світлим волоссям. У цьому контексті, звичайно, залежно від тону і способу вимови, може бути відчутна домішка сарказму або недружнього ставлення. Іншим подібним прикладом є:

“Have you seen a group of women on wheels? Actually, yeah, there was a **blonde, a brunette and a tween**”. – «Вибачте. Ви не бачили тут групу жінок на колесах? Взагалі-то так, бачив, **блондинку, брюнетку та дівчинку**».

У цьому висловлюванні слово «брюнетку» використано для позначення жінки з темним волоссям. Це приклад іменника, утвореного від прикметника

«брюнетка», який вказує на жіночу стать та характеризує особу за її зовнішніми ознаками, у цьому випадку – за кольором волосся. Крім того, у реченні використано іменник “tween” для позначення молодої жінки, зазвичай віком від приблизно 10 до 12 років. Це є прикладом іменника, що вказує на жіночу стать та характеризує особу за її віком або статусом.

У фільмі більшу частину уваги привертає сприйняття жінок іншими, тому можна спостерігати велику кількість соціальних стереотипів:

(39) *“I know I'm **Stereotypical Barbie** and therefore don't form conjectures concerning the causality of adjacent unfolding events”* (Gerwig, Vaumbach 2023:17). – *“Знаю, я **типова Барбі**, тому я не роблю припущень про причинно- наслідкові зв'язки між подіями, що відбуваються”*.

У зазначеному прикладі прикметник поєднується з іменником. Таке поєднання прикметника і іменника допомагає уточнити певні характеристики або особливості Барбі, які асоціюються з певними стереотипами або загальними уявленнями про цього персонажа. У цьому випадку використання прикметника “stereotypical” підкреслює специфічний контекст або роль, яку відіграє Барбі в даному висловлюванні. Зазначене поєднання вказує на існування певних стереотипів та упереджень стосовно образу жінки-Барбі, які у фільмі намагаються розвіяти та показати справжню сутність жінки, яка може виходити за рамки стереотипних уявлень про неї. У словнику Collins прикметник “stereotypical” пояснюється як “a type of person or thing is a fixed general idea that a lot of people have about it, that may be false in many cases”, тобто тип людини чи речі – це усталене загальне уявлення, яке мають багато людей, що в багатьох випадках може бути хибним. Тобто підкреслюється сутність Барбі, яка є ідеальною для кожного і про яку вже склалося відповідне враження, яке закріпилось у суспільстві.

Барбі є стереотипною та нав'язує іншим жінкам думку про необхідність бути ідеальною у всьому, як у зовнішньому вигляді, так і у внутрішньо будучи перфекціоністкою. Життя Барбі в ідеальному світі допомагає підкреслити важливість бути у всьому неповторною. Барбі, як уособлення стереотипів, з

одного боку підкреслює важливість зовнішньої досконалості та перфекціонізму, а з іншого – демонструє складність підтримки такої ідеальної ролі. Цей контраст розкриває напруженість між зовнішніми очікуваннями та внутрішніми прагненнями, показуючи, як соціальні стереотипи формують ідентичність і впливають на поведінку та самооцінку. Стереотипність Барбі у фільмі служить символом тиску суспільства, який змушує жінок відповідати певним очікуванням. Це зокрема проявляється у внутрішньому конфлікті, який переживає Барбі, усвідомлюючи, що життя за шаблоном «ідеальної жінки» не завжди приносить справжнє задоволення або самореалізацію.

Цей конфлікт стає каталізатором для трансформації ідентичності Барбі та інших персонажів у фільмі, які починають усвідомлювати, що справжня ідентичність не завжди відповідає соціальним стереотипам. Таким чином, фільм не лише відображає, але й критикує нав'язані суспільством образи, пропонуючи альтернативні шляхи до особистої самореалізації та автентичності.

У наступному прикладі Барбі зображається як «дивакувате створіння», тобто та, яка має певні вади, бо «дивакуватість» має негативну конотацію та вказує на відхилення від ідеалу:

(40) *“I have never had to visit **Weird Barbie**”* (Gerwig, Vaumbach 2023:18).
–*“Мені ніколи не доводилося ходити в гості до **Дивної Барбі**”*.

Словосполучення також створено з поєднання прикметника та іменника. Таке поєднання прикметника і іменника допомагає уточнити або виділити певні особливості чи характеристики Барбі, які відзначають її в даному контексті. У цьому випадку використання прикметника “weird” вказує на те, що ця версія Барбі є незвичайною чи відрізняється від інших версій персонажа. Повертаючись до поняття гендеру у словнику Oxford є декілька визначень лексеми “weird” як той, хто є дуже дивним (“very strange; bizarre”), а також той, хто пропонує щось надприродне та неземне (“suggesting something supernatural; unearthly”). Відповідно до цього Барбі є неземним створінням та ідеалом з надприродними можливостями як ідеальна жінка.

У цьому прикладі фраза про «Дивну Барбі» підкреслює концепт відхилення від соціальних норм та ідеалів. Вживання слова «дивакувата» акцентує увагу на тому, що існує певний стандарт, від якого будь-яке відхилення сприймається як щось негативне або незвичне. Дивна Барбі уособлює альтернативний образ, який не відповідає загальноприйнятим стандартам краси та поведінки. Це створює контраст із типовою Барбі, яка символізує досконалість і відповідність очікуванням. Отже, «Дивна Барбі» стає символом того, що відмова від конформізму та прийняття своїх "вадів" може бути шляхом до автентичності та самовираження, навіть якщо це не відповідає загальноприйнятим уявленням про ідеал.

Інколи соціальна приналежність може змінюватись з часом, наприклад:

(41) *“Ah, I love you guys”* (Gerwig, Vaumbach 2023:5). – «Я люблю вас, дівчата». Використання “guys” як «дівчата» може бути не зовсім точним, оскільки “guys” частіше використовується як неформальний термін, що включає в себе як чоловіків, так і жінок, і вживається для звернення до групи людей. Вживання “guys” по відношенню до дівчат є більш контекстним та показує їх близькість до представників чоловічої статі. Крім того, лексема “guys”, яка раніше відносилась тільки до чоловіків вжита по відношенню до жінок, тому вона також вказує на соціальну приналежність. У словнику *Collins* є вказівка на те, що слово “guys” є американським варіантом звертання до групи людей, незважаючи на те чи вони є жінками чи чоловіками: “Americans sometimes address a group of people, whether they are male or female, as guys or you guys”. Тобто, це є неформальним вживанням та демонструє, як лексеми можуть розширювати своє значення або змінюватися залежно від соціальних змін і культурного розвитку.

До більш нейтральних за значенням слів, які переважно використовуються по відношенню до жінок можна віднести “blonde, brunette, tween, blondie”:

(42) *“Give us a smile, blondie. Why are these men looking at me?”* (Gerwig, Vaumbach 2023:30) – «Посміхнися, блондинко. Чому вони на мене так

дивляться?»);

Утворення іменника “blondie” від прикметника “blond” є невід’ємною частиною англійської мови і використовується для пестливого або недружнього звернення до жінок зі світлим волоссям. У цьому контексті, звичайно, залежно від тону і способу вимови, може бути відчутна домішка сарказму або недружнього ставлення. Іншим подібним прикладом є:

(43) *“Have you seen a group of women on wheels? Actually, yeah, there was a blonde, a brunette and a tween”* (Gerwig, Vaumbach 2023:65) – *«Вибачте. Ви не бачили тут групу жінок на колесах? Взагалі-то так, бачив, блондинку, брюнетку та дівчинку».*

(44) У цьому висловлюванні слово «брюнетку» використано для позначення жінки з темним волоссям. Це приклад іменника, утвореного від прикметника «брюнетка», який вказує на жіночу стать та характеризує особу за її зовнішніми ознаками, у цьому випадку – за кольором волосся. Крім того, у реченні використано іменник “tween” для позначення молодої жінки, зазвичай віком від приблизно 10 до 12 років. Це є прикладом іменника, що вказує на жіночу стать та характеризує особу за її віком або статусом. У цьому контексті «дівчинка» використовується для опису одного з учасників групи жінок на колесах, який, імовірно, є молодшим або молодшим за інших учасників групи. Усі перелічені лексеми є нейтральними за значенням, але переважно вживаються при описі жінок. За словником Оксфорд лексема “tween” є скороченням від “tweenager” та означає «a child between the ages of about 10 and 14», тобто дитину у віці від 10 до 14 років», що вказує на нейтральність. Лексема "tween" дійсно є нейтральною з огляду на вікову категорію, яку вона позначає, але контекст її використання також може змінювати значення, залежно від того, як вона застосовується в конкретній ситуації.

Інші лексеми “blonde”, “brunette”, “blondie” позначають зовнішню характеристику людини, а саме колір волосся, тому можуть відноситись до обох статей. На підтвердження нейтральності слів у словнику Collins надано визначення «someone who is blonde has blonde hair», тобто той, хто є блондином,

або має блондинисте волосся». У той же час у суспільстві існує своєрідний стереотип до блондинок, який зумовлює використання вищезгаданих лексем по відношенню до жінок, які є мало освіченими, мрійливими та нездатними самостійно чинити певні дії. Таке використання слів вказує на недоліки жінки та знижує її статус у суспільстві у порівнянні з чоловіками. Зокрема, стереотип про "блондинок" створює упереджені уявлення про їхню освіту, здатності та характер, що може негативно впливати на сприйняття жінок у суспільстві.

При знайомстві з жінками чоловіки можуть вживати наступну фразу:

(45) *“You got fries with that shake? If I said you had a hot body, would you hold it against me?”* (Gerwig, Vaumbach 2023:30) – «З яким коктейлем подають цю картопельку? Якщо я скажу, що у тебе сексуальне тіло, ти образишся на мене?».

У цьому висловлюванні використано метафоричне звернення до жінки, яке вказує на її фізичні атрибути, зокрема, форми тіла. Вираз “you got fries with that shake?” використовує метафору з їжею, а саме коктейлем та картоплею фрі, для посилення на форми тіла жінки. Термін “shake” тут може вказувати на круглість або красивість жіночих форм. Далі, питання “If I said you had a hot body, would you hold it against me?” використовує метафору “hot body” для опису сексуально привабливого тіла, що також є метафоричним зверненням до жінки. Ці вирази можуть мати пестливий або фліртуючий характер, але також можуть викликати відчуття об’єктивації жінок.

Вищезазначена фраза є прикладом об’єктивації жінок, коли чоловіки використовують метафоричні або гумористичні вирази, щоб коментувати зовнішність жінки, часто з сексуальним підтекстом. Такі висловлювання можуть сприйматися як знецінення особистості жінки, зводячи її до рівня об’єкта бажання або фізичної привабливості. Це може мати негативні наслідки для самооцінки жінки та впливати на сприйняття її ролі в суспільстві.

Жінка може сприйматися як сексуальний об’єкт, наприклад:

(46) *“Have I died and gone to heaven because you’re an angel”* (Gerwig, Vaumbach 2023:30). – «Чи я помер і пішов на небеса, тому що ти янгол?».

У цьому висловлюванні використано уособлення жінки до янгола, що є метафорою для вираження високої оцінки або піднесення її до особливого статусу або значущості. Вираз “because you are an angel” використовує метафору «янгол» для опису жінки як чогось надзвичайного, ніжного, ідеального чи неземного. Таким чином, використання метафори про янгола може бути контрастованим з подальшими непристойними коментарями, що підкреслює різницю в тоні та способі ставлення до жінки.

Називаючи жінку янголом чоловіки звертають увагу на її зовнішність яка для них є ідеальною та підносять жінку до об'єкту бажання. Фрази на кшталт цієї не лише об'єктивують жінку, але й демонструють ставлення, в якому її цінують лише через фізичну привабливість. Такі коментарі можуть бути сприйняті як прояв зневаги або неповаги до особистості жінки, що, у свою чергу, підкріплює гендерні стереотипи і нерівність у суспільстві.

Сприйняття того, що до старшої жінки рідко звертаються із компліментами на кшталт «ти янгол», може бути пов'язане з культурними стереотипами щодо краси і віку. У багатьох суспільствах краса традиційно асоціюється з молодістю, і ці соціальні установки впливають на те, як люди сприймають і оцінюють зовнішність жінок різного віку. Як результат, старші жінки часто залишаються поза цими компліментами, що може призводити до відчуття невидимості або знецінення їхнього вигляду в порівнянні з молодшими жінками.

У фільмі «Барбі» є персонаж, який відображає це питання – Дивна Барбі (Weird Barbie). Вона старша за інших Барбі, її зовнішність далеко не відповідає стандартам краси, до яких звикли в Барбіленді. Дивна Барбі зображується як персонаж із рваним одягом, розпатланим волоссям та обличчям, розмальованим фломастерами. Інші Барбі звертаються до неї не як до «гарної», а як до «дивної», і вона помітно відрізняється від стереотипних Барбі, які мають ідеальну зовнішність. Цей персонаж показує, що суспільство, навіть у вигаданому світі Барбіленду, часто не вважає старших жінок або тих, чий вигляд не відповідає ідеалам, гарними. Замість цього, їх можуть сприймати як

«дивних» або «інших», що підкреслює, як вікові і зовнішні стереотипи впливають на те, як до них ставляться.

Щодо чоловіків у фільмі наводяться приклади професій, які на думку суспільства можуть виконувати лише чоловіки, бо існує стереотипне уявлення, що жінки не здатні виконувати таку роботу, наприклад:

(47) *“You know surfer is not even my job. -I know. And it is not lifeguard, which is a common misconception”* (Gerwig, Baumbach 2023:10). – *«Серфер навіть не моя справа. — Я знаю. І я не рятувальник, хоча мене часто за нього приймають».*

У цьому висловлюванні використано іменники «серфер» і «рятувальник» для позначення чоловіків. Слово «серфер» вказує на чоловіка, який займається серфінгом, тоді як «рятувальник» – на чоловіка, який володіє навичками рятування на воді або на пляжі. Використання цих іменників допомагає однозначно вказати на чоловічу стать цих осіб та їхні професійні заняття.

У фільмі «Барбі» підкреслюється, що професії серфера та рятувальника зазвичай асоціюються з чоловіками. Це відображає глибоко вкорінене уявлення про те, що жінки нібито не здатні виконувати таку роботу через фізичні чи інші обмеження. Навіть у вигаданому світі Барбіленду ці стереотипи знаходять своє відображення, підкреслюючи, наскільки вони вкорінені в суспільстві. Стереотипне сприйняття професій як «чоловічих» часто ґрунтується на фізичних або психологічних характеристиках, що традиційно приписуються чоловікам. Наприклад, вважається, що професії, пов'язані з фізичною силою, ризиком або технічними навичками, є більш придатними для чоловіків. Це створює уявлення про те, що жінки не мають достатніх якостей для успішної роботи в таких галузях. У той же час, жінки, обираючи зазначені професії можуть стикатися з дискримінацією, упередженим ставленням або відсутністю підтримки з боку колег та суспільства. Це також може призвести до того, що дівчата та молоді жінки будуть менш імовірно розглядати ці професії як варіант для своєї кар'єри, що посилює гендерну нерівність у цих галузях.

До більш нейтральних слів також можна віднести наступні “friend, intern”, які є нейтральними словами, та відносяться до обох статей:

(48) *I don't give a flying squirrel who you are Aaron! What are you, like an intern?* (Gerwig, Vaumbach 2023:37). - *Мені байдуже, хто ти, Аарон! Ти що, як інтерн?*

(49) *Best friends laughing together* (Gerwig, Vaumbach 2023:35). - *Найкращі друзі сміються разом.*

Слово “friend” (друг) є гендерно нейтральним і використовується для позначення особи, з якою у вас є дружні стосунки. Воно не має жодних вказівок на стать і може застосовуватися до обох статей. Слово “intern” (стажер) також є гендерно нейтральним і позначає особу, яка проходить стажування або працює на початковому рівні в компанії. Це слово не має жодних вказівок на стать і може відноситися до будь-кого. Ці приклади показують, як гендерно нейтральні слова можуть сприяти зменшенню стереотипів і нерівностей у суспільстві, підкреслюючи важливість справедливого ставлення до всіх людей.

Вживання лексем на позначення расової приналежності не є частотним у фільмі, однак зустрічаються поодинокі випадки вживання вказівки на расову приналежність:

(50) *“I am the son of a mother, I am the mother of a son, I am the nephew of a woman aunt, some of my best friends are Jewish...”* (Gerwig, Vaumbach 2023:55) - *«Я син матері, я мати сина, я племінник тітки, деякі з моїх найкращих друзів є євреями...».*

У зазначеному прикладі вживається лексична одиниця “Jewish”, яка за словником Collins означає «belonging or relating to the religion of Judaism or to Jews», тобто «які належать або мають відношення до релігії юдаїзму або євреїв». Таким чином, показується єдність усіх рас та прагнення об'єднуватись незалежно від расової приналежності. Відповідно до цього у фразі з емоційністю зазначається про наявність єврейського друга, що підсилює прагнення до єдності, незважаючи на політичні, історичні та особисті

переконання. Власні внутрішні переконання також формують ідентичність особистості незважаючи на гендерні особливості.

Іншим прикладом расового компоненту у фільмі є умовний розподіл людей за кольором шкіри, наприклад:

(51) *“Hell yes, **White Savior Barbie**”* (Gerwig, Baumbach 2023:88) - *«Так, Біла Спасителько Барбі».*

У цьому випадку “white” є прикметником, який описує колір шкіри або етнічну приналежність Барбі. “Barbie” залишається іменником, що вказує на конкретний персонаж. Лексема “savior” є прикметником, що вказує на зайнятість або характеристику особи, якою виступає Барбі. Ідея Барбі-спасительки кидає виклик традиційним гендерним стереотипам, які часто асоціювали важку роботу виключно з чоловіками. Така лялька пропагує уявлення, що жінка може займатися непростими завданнями та мати фізичну силу. Це підсилює уявлення про те, що дівчата можуть мріяти і прагнути досягти будь-яких цілей, незважаючи на історичні обмеження, пов’язані з їхньою статтю.

За допомогою прикметника “white”, який є натяком на людину, що належить до «представника європейської раси» та згідно із словником Оксфорд означає «belonging to or denoting a human group having light-coloured skin (chiefly used of peoples of European extraction)», тобто «приналежність або позначення групи людей зі світлою шкірою (в основному використовується народами європейського походження)». Фраза “White Savior Barbie” також відображає інтеграцію расової ідентичності з професійною діяльністю. Робота рятівника є вагомою професійною і соціальною позицією, і додавання прикметника “white” підкреслює не лише расову приналежність, але й позитивне відображення різноманітності в досягненні такої непростой професійної посади.

Слід зазначити, що у фільмі расове питання піднімається неопосередковано та зрозуміти расову приналежність різних Барбі можна лише за зовнішніми ознаками їх зовнішності. Прямих натяків під час діалогів персонажів на расову приналежність не є доволі багато.

Вживання професійних термінів у фільмі є незначним та переважно гендерно-нейтральним, бо назви професій в англійській мові не відмінюються відповідно до статі чоловіка або жінки. Тому, при вживання термінів на позначення професії тільки з контексту можна зрозуміти про кого саме йде мова про чоловіків чи про жінок. Наприклад:

(52) “*Reporter Barbie, you can ask me any question you want*”. – *Барбі-репортерко, ви можете задавати мені будь-які питання* (Gerwig, Vaumbach 2023:5).

Таке поєднання іменників допомагає уточнити роль або характеристику Барбі, щоб вказати на її професійний аспект або здібності. У даному випадку, “Reporter Barbie” означає, що Барбі виступає в ролі репортера і готова відповісти на будь-які питання.

Додаючи до іменника “reporter”, яке згідно з словником Оксфорд є гендерно-нейтральним та позначає «a person who reports, especially one employed to report news or conduct interviews for the press or broadcasting media», тобто «людину, яка доповідає», слово “Barbie” ми можемо зрозуміти що мова йде саме про особу жіночої статі. Іншими словами, гендерна ідентифікація персонажа відбувається саме через контекст, а не через сам термін. Вищезазначена фраза “Reporter Barbie” одразу вказує, що йдеться про жінку-репортера, оскільки термін “reporter” сам по собі не має жодних вказівок на стать. Це підкреслює, що професійна ідентичність у фільмі не розділяється на чоловічу і жіночу, а є універсальною і доступною для будь-якої статі.

Розглянемо наступний приклад вживання гендерно-нейтрального терміну на позначення професії:

(53) “*I went to **the doctor** / I went to the mountain*” (Gerwig, Vaumbach 2023:64). – «*Я пішла до лікаря / я пішла на гору*».

У зазначеній фразі складно зрозуміти про кого саме йде мова, бо важливим є сам контекст, тому тільки за допомогою сюжету стає зрозумілим, що звертаються до жінки. У багатьох мовах, в тому числі і в англійській, професійні іменники часто мають різні форми для чоловіків і жінок (наприклад,

“actor” і “actress”, “waiter” і “waitress”). Проте у деяких випадках, коли вживається форма жіночого роду для позначення професії, це може бути сприйнято як приниження або недооцінка жінок у цій професії. У даному контексті вживання слова «лікар» є нейтральним, тому що тільки з контексту можна зрозуміти чи не чоловік чи жінка. У фільмі переважно показано, що професії, якими відповідно до стереотипів займаються чоловіки, виконують жінки. Тому створюється відчуття сарказму або приниження, бо може бути сприйнято як намагання відзначити, що жінка виконує професію, яка традиційно асоціюється з чоловіками.

У словнику Collins лексема “doctor” також є гендерно-нейтральною та позначає «a person who is qualified to treat people who are ill», тобто «особа, яка кваліфікована для лікування людей, які хворіють». Це підкреслює ключову роль контексту в ідентифікації гендеру, особливо в ситуаціях, коли використовується гендерно-нейтральна лексика. Відсутність явних гендерних маркерів вимагає від глядача уважності до деталей сюжету, поведінки персонажів, або їх взаємодій, щоб зрозуміти, до кого саме звертаються.

Іноколи у фільмі трапляються поодинокі приклади, коли персонаж перераховує цілий ряд гендерно-нейтральних професій:

(54) *“No. Barbie's not a bimbo. Barbie is a doctor and a lawyer and a senator and a Nobel Prize winner”* (Gerwig, Vaumbach 2023:44). – *«Барбі — лікарка, юристка, сенаторка та лауреатка Нобелівської премії».*

Назви професій, такі як «лікарка», «юристка», «сенаторка» та «лауреатка Нобелівської премії», вказують на жіночу стать і характеризують Барбі як компетентну та успішну жінку у різних сферах життя. Використання таких професій для опису Барбі відображає позитивне уявлення про жіночі можливості і підтримує ідею, що жінки можуть досягати успіху в різних сферах, від медицини до політики та науки. Однак слід звернути увагу, що в англійській мові зазначені професії є гендерно-нейтральними, бо можуть вживатися як по відношенню до жінок, так і до чоловіків, у порівнянні з українською мовою.

Вживаючи терміни на позначення професій, такі як “doctor”, “lawyer”, “senator”, “Nobel Prize winner” відсутня пряма вказівка на стать, тому зрозуміти, що це саме жінка можна також тільки з контексту. Хоча безпосередньо не зазначено, що всі ці професії належать жінці, глядачі можуть інтерпретувати це саме так завдяки вже існуючим знанням про персонажа Барбі. Це також демонструє, як нейтральність мови може бути інструментом для руйнування гендерних стереотипів, адже вона дозволяє будь-кому, незалежно від статі, уявити себе в будь-якій професії.

Ще одним прикладом гендерно-нейтральних термінів є:

*“If we don't get my words lady... **Executive Assistant**. My **Executive Words Lady** and someone who's probably her daughter back here and close the portal, our worlds could be altered forever”*(Gerwig, Vaumbach 2023:70). – «Якщо ми не повернемо мою секретарку... – Виконавчу помічницю. – Мою виконавчу секретарку і, мабуть, її дочку, і не закриємо портал, то наші світи можуть змінитися назавжди».

У цьому висловлюванні використано професійний термін «виконавча помічниця» для звертання до жінки. Це слово вказує на особу, яка відповідає за організаційні та адміністративні обов'язки в офісному оточенні. Використання такої професійної назви може свідчити про визнання важливої ролі цієї жінки у виконанні різних обов'язків та забезпеченні ефективності роботи команди.

Вживаючи словосполучення “executive assistant” додатково додається слово “lady”, що дає пряму вказівку на позначення жіночої статі. У деяких випадках це може зменшувати нейтральність, властиву професійному терміну, і акцентувати увагу на гендерних аспектах.

По відношенню до чоловіків тільки одноразово було використано професійний термін:

(55) *“You know **surfer** is not even my job. -I know. And it is not **lifeguard**, which is a common misconception”* (Gerwig, Vaumbach 2023:10). – «Серфер навіть не моя справа. – Я знаю. І я не **рятувальник**, хоча мене часто за нього приймають».

Тут також зберігається гендерна нейтральність у лексемах “surfer” та “lifeguard” і відношення до чоловічої статі є зрозумілим лише з контексту. Цей випадок показує, що навіть у ситуаціях, коли йдеться про чоловіків, фільм дотримується того ж принципу гендерної нейтральності, що й для жінок. Тобто, у світі Барбі професійна ідентичність не визначається статтю, а є гнучкою і універсальною, де гендерна інформація передається через інші засоби, а не через професійні терміни.

Гендерно-нейтральні терміни допомагають уникнути стереотипізації та розширюють можливості для представлення професійних ролей. У світі Барбі це підкреслює, що будь-яка професія може бути виконана будь-ким, незалежно від статі. Це також важливий аспект у контексті формування професійної ідентичності, де гендер не є визначальним фактором.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі аналізується гендерна тематика у творах Вірджинії Вульф та Джудит Батлер. На основі їхніх робіт, а саме «Власна кімната» та «Гендерний клопіт», розглянуто різні підходи до розуміння гендерних ролей та їхнього впливу на літературні твори. Особлива увага приділяється використанню займенників, іменників та лексичних одиниць, які допомагають передати гендерні аспекти у феміністичній літературі.

Важливою особливістю є те, що в англійській мові займенники чітко позначають гендер, чого не можна сказати про українську. Це ускладнює передачу гендерних аспектів під час перекладу, оскільки перекладачі часто пропускають займенники для збереження природності українського тексту. Крім того, використання гендерно маркованих іменників, таких як "жінка", "сестра", "мати", "дружина", а також "чоловік" чи "син", допомагає чітко окреслити гендерну приналежність та акцентувати увагу на ролі жінок і чоловіків у суспільстві.

На прикладі перекладу цих творів розглянуто використання перекладацьких трансформацій, таких як прямий переклад, лексична заміна, ігнорування гендерних прикметників. У деяких випадках перекладачі застосовують іронічні або саркастичні вислови, зберігаючи при цьому авторський стиль, що важливо для досягнення адекватності та виразності перекладу.

В третьому розділі показується, як гендерні питання, які піднімали Вульф та Батлер, залишаються актуальними і в сучасній культурі, наприклад, у фільмі «Барбі» (2023). Подібно до тем Вульф та Батлер, у фільмі розкрито питання про роль жінок у суспільстві та розрив між внутрішніми прагненнями і суспільними очікуваннями, що яскраво ілюструє взаємозв'язок класичних феміністичних тем із сучасною культурою.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Робота включає теоретичний аналіз розвитку феміністичного руху та літератури, вплив гендерних аспектів на процес перекладу, а також особливості передачі гендерної ідентичності та значущих концептів у перекладі.

У роботі представлено концепції фемінізму та феміністичного дискурсу, що мають на меті встановлення рівності між чоловіками та жінками, надаючи жінкам можливість самореалізації та творчого самовираження. Дослідження також висвітлює вклад Вірджинії Вульф і Джудит Батлер, які закликали до творчої свободи жінок і перегляду гендерних нерівностей відповідно. Ідеї обох авторок є суттєвим внеском у розвиток феміністичного дискурсу, зокрема через акцент на індивідуальність та самоідентичність жінок.

Виявлено, що в сучасному перекладознавстві гендерний аспект є одним із ключових при формуванні перекладацьких стратегій, оскільки на вибір мовних засобів впливає як особистість перекладача, так і автор оригіналу. Окрім того, переклад феміністичних творів вимагає врахування культурних, соціальних та політичних контекстів, що є важливим для збереження емоційної глибини оригіналу.

У дипломній роботі також розглядаються специфічні труднощі, що виникають під час адаптації концептів гендерної ідентичності на іншу мову. Важливим аспектом є передача гендерної нейтральності та гнучкості у професійній сфері, як це показано на прикладі перекладу фільму «Барбі», де професійні ролі зображено без гендерних стереотипів. Це підкреслює сучасну тенденцію до універсалізації та інклюзивності у представленні гендерних ролей, що є особливо актуальним у перекладі феміністичних творів. Аналіз також підкреслює важливість міждисциплінарного підходу у лінгвістичному та когнітивному аналізі, що забезпечує повніше розуміння культурних та гендерних аспектів, представлених у текстах Вульф та Батлер(

Отже, робота розкриває важливість феміністичного перекладу для підтримки та розвитку гендерної рівності. Вона демонструє, що переклад не

лише зберігає зміст оригіналу, але й адаптує його до нових культурних та соціальних реалій, відображаючи сучасні гендерні виклики та сприяючи просуванню ідей рівності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антологія феміністичної філософії / за ред. Елісон М. Драгер та Абрис Меріон Янг. Київ : Основи, 2006. 800 с.
2. Батлер Дж. Гендерний клопіт – Фемінізм та Підрив Тожсамості. URL: https://drive.google.com/file/d/0BzyNdbFDRRN_X3JLYzByaTJZQTg/view (дата звернення: 19.09.2024).
3. Вулф В. Власний простір / пер. з англ. Я. Чердаклі. Київ : Вид. дім "Альтернативи", 1999. 112 с.
4. Гавриленко А. Л. Роман Вірджинії Вульф «Власний простір» : поетика приватного : кваліфікаційна робота студентки факультету теорії та історії світової літератури імені професора В. І. Фесенко групи Соа16-20. Київ, 2023. 27 с.
5. Гендерний підхід: історія, культура, суспільство / за ред. Ліліани Гентош, Оксани Кісь. Львів : ВНТЛ-Класика, 2003. 250 с.
6. Гомілко О.С. Фемінізм. Філософія освіти: навчальний посібник / за науковою ред. акад. В. П. Андрущенко [та ін.]. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. 342 с.
7. Добржанська О.Л. Гендерний дискурс політичної ідентичності. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Вип. 76, ч.1, 2008. С. 107-109.
8. Дончик В. Г. З віків і на віки. Київ: Наукова думка, 2018. 1022 с.
9. Заграй Л.Д. Теорії гендеру: Гендерні дослідження у психології: навчальний посібник. Івано-Франківськ : ФО-П Петраш К. Т., 2019. 264 с.
10. Зборовська Н.В. Психоаналіз і літературознавство. Київ: Академвидав, 2003. 390 с.
11. Кириченко О. Ю. Гендер у перекладі (на матеріалі роману Джейн Остін «Pride and Prejudice» та його перекладів українською мовою) : кваліфікаційна робота студентки факультету іноземних мов групи АНФм-15. Кривий Ріг, 2020. 87 с.
12. Комов О.В. Гендерний аспект перекладу. *Актуальні проблеми слов'янської*

філології: лінгвістика і літературознавство. Бердянськ: БДПУ, 2011. Випуск XXIV. Частина 1. С. 409-417.

13. Кондратенко Н.В. Український модерністський і постмодерністський дискурс: комунікативно-прагматичний та текстово- синтаксичний аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук: 10.02.01. Київ, 2012. 40 с.

14. Кущенко Ж.Л., Песоцька Д. Л. Переклад як феміністична проблема. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Філологія. 2018. Вип. 33(2). С.133-135. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2018_33\(2\)38](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2018_33(2)38). (дата звернення: 22. 09. 2024).

15. Лановик М. Феміністичні тенденції та гендерні проблеми теорії художнього перекладу. *Наукові записки*. Серія: Літературознавство. Тернопіль: ТНПУ, 2005. Вип. XVI. С. 189-204.

16. Нера Н.Я. Гендер і мова: зміна жіночої перспективи в літературі (філософський та соціокультурний аспекти). *Науковий вісник ДДПУ імені Івана Франка Серія Філологічні науки (мовознавство)*, 2021, Вип. 14. С. 141-146. <https://doi.org/10.24919/2663-6042.14.2020.223459>.

17. Павличко С. Д. Гендерні студії. *Незалежний культурологічний часопис*, 2000, Вип. 17. С. 86-99.

18. Павличко С. Д. Фемінізм / Передм. Віри Агеєвої. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2002. 322 с.

19. Павличко С. Д. Теорія літератури. Київ: Основи, 2002. 679 с.

20. Сіксу Е. Сміх медузи. Вступ до гендерних досліджень. Харків : ХППУ, 2001. 812 с.

21. Сінна Л.Ю. Особливості англо-українського перекладу гендерно маркованої реклами (на матеріалі реклами парфумів). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія: збірник наукових праць. Вип. 58. Одеса : Гельветика, 2022. С. 313-316.

22. Тащенко Г. В., Кабірі М. Х. Гендерні стереотипи в перекладі: стилістичний

- аспект. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Methodика викладання іноземних мов.* 2020. № 91. DOI: 10.26565/2227-8877-2020-91-17
- 23.Харчук Р. Фемінізм у дзеркалі Вірджинії Вулф. URL: <http://litakcent.com/2009/02/20/feminizm-u-dzerkali-virdzhyniji-vulf/>. (дата звернення: 23.09.2024).
- 24.Шовалтер Е. Феміністична критика у пуці. *Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / За ред. М.Зубрицької. 2-е вид., Львів: Літопис, 2002. С.680-708.
- 25.Щотка О.П. Гендерна психологія: навч. посіб. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2019. 358 с.
- 26.Bassnett S. Where are we in Translation Studies? *Constructing Cultures. Essays on Literary Translation* / eds. S. Bassnet and A. Lefevere. Clevedon: Multilingual Matters, 1998. P. 57-76.
- 27.Beauvoir S. de. *The Second Sex* [Text]; transl. H. M. Parshley ; ed. H. M. Parshley ; introduct. M. Crosland. London : David Campbell Publishers Ltd., 1993. 786 p.
- 28.Baer J. B. *Queer Theory and translation studies: Language, politics, desire.* London and New York: Routledge, 2021. 239 p.
- 29.Baer J. B., Kaindl K. *Queering translation, translating the queer: Theory, practice, activism.* London and New York: Routledge, 2018. 242 p.
- 30.Baer J. B. Russia. In *Encyclopedia of Erotic Literature*/ eds. G.Brulotte and J. Phillips. London and New York: Routledge, 2006. P. 1141–1145.
- 31.Brown H.. Women translators in early modern Europe. *The Routledge Handbook of Translation, Feminism and Gender.* London and New York: Routledge, 2020. P. 117-125.
- 32.Brulotte G., Phillips J. Introduction. In *An Encyclopedia of Erotic Literature*/ eds. G.Brulotte and J. Phillips. London and New York: Routledge, 2006. ix–xiii.
- 33.Butler J. *Gender Trouble: Feminism and the Subverison of Identity.* London and New York: Routledge, 1990. 256 p.
- 34.Castro O. Introduction: Gender, language and translation at the crossroads of

- disciplines. *Gender and language*, Vol. 7 (1), 2013. P. 5-11.
35. Castro O. (Re-)examining horizons in feminist translation studies: towards a third wave? *MonTI* 1, 2009. P. 59-86.
36. Chamberlain L. Gender and the metaphors of translation. *Signs: Journal of Women and Culture in Society*, 13(3), 1988. P. 454-472.
37. Dalsimer K. *Virginia Woolf: Becoming a Writer*. New Haven: Yale University Press, 2002. 206 p.
38. Ergun E., Kripper D., Mei S., Joy Russell S., Rutkowski S., Shread C, Hove Solberg I. Women re(writing authority. *The Routledge Handbook of Translation, Feminism and Gender*. London and New York: Routledge, 2020. P. 5- 15.
39. Ettinger B. Matrixial Trans-subjectivity. *Problematizing Global Knowledge. Theory, Culture and Society*. 23 (2-3), 2006. P. 263-341.
40. Fairclough N. *Critical discourse analysis: The critical study of language*. London: Longman, 1995. 265 p.
41. Fairus R., Fauzi A. The Role of Gender in the Process Translation. *Journal of Applied Linguistics and Language Research*. 2017, 4 (4). P. 273–282.
42. Freiwald B. The Problem of Translation: Reading French Feminism. *TTR*, 1991, 4(2), P. 55-68.
43. Gilbert S. *Shakespeare's Sisters. Feminist Essays on Women Poets*. New Haven and London: Yale University Press, 1981. 564 p.
44. Gilbert S., Gubar S.. *No Man's Land : The Place of the Woman Writer in the Twentieth Century Volume 1. The War of the Words*. New Haven: Yale University Press, 1988. 455 p.
45. Godard B. Theorizing Feminist Discourse. *Translation, Semiotics and Feminism/* Eds. Karpinski E. & E. Basile London: Routledge, 2021. 280 p. URL: <https://doi.org/10.4324/9781003049296> (дата звернення: 20.09.2024).
46. Hermans T. *The Manipulation of Literature. Essay in Translation Studies*. London: Croom Helm, 1985. 254 p.
47. Kraskowska E., Szwebs W. Virginia Woolf's *A Room of One's Own*, Simone de Beauvoir's *Le Deuxieme Sexe*, and Judith Butler's *Gender Trouble* in Polish. *The*

Routledge Handbook of Translation, Feminism and Gender. London and New York: Routledge, 2020. P. 291- 301.

48.Littau K. Pandora’s Tongues. URL: <https://www.erudit.org/fr/revues/ttr/2000-v13-n1-ttr1492/037391ar.pdf> (дата звернення: 20.09.2024).

49.Network “GWANET Gender and Water in Central Asia.” “History and Theory of Feminism.” URL: http://www.gender.cawaterinfo.net/knowledge_base /rubricator/feminism_e.htm. (дата звернення: 20.09.2024).

50.Phillips L. J., Jorgensen M. W. Discourse analysis as theory and method. London, Thousand Oaks, New Dehli: SAGE Publication, 2002. 229 p.

51.Rosa Basaure R., Contreras M., Campaña A., Ahumada M. Translation and gender in South America. The representation of South American women writers in an unequal cultural scenario. *The Routledge Handbook of Translation, Feminism and Gender*. London and New York: Routledge, 2020. P. 83-91.

52.Santaemilia J. Sexuality and Translation as Intimate Partners? Towards a queer turn in rewriting identities and desires. *Queering translation, translating the queer. Theory, practice, activism*. P. 11-25.

53.Simon S. Gender in Translation: Cultural Identity and the Politics of Transmission. London and New York: Routledge. 1996. URL: <http://dx.doi.org/10.4324/9780203202890> (дата звернення: 20.09.2024).

54.Virginia and Leonard Woolf / T. S. Eliot. URL: <https://tseliot.com/people-in-his-life/the-woolfs> (дата звернення: 20.09.2024).

55.Walters M. Feminism: A Very Short Introduction. Oxford: Oxford University Press, 2005. 176 p.

56.Weininger O. Sex and Character. New York: G. P. Putnam's Sons, 1906. 356 p.

57.Wollstonecraft M. A Vindication of the Rights of Woman. London : David Campbell Publishers Ltd., 1992. 213 p.

58.Woolf V. A Room of Ones Own. London : Hogarth Press, 1935. 172 p.

SUMMARY

The development of feminist literature contributed to the formation of gender issues in translation studies and expanded the range of research interests of gender scholars. The existence of differences between men's and women's writing has become the basis for studying the differences between translators according to gender. This has resulted in a stereotypical view of the translator's figure.

Due to the rapid development of feminist ideas in the world and the continuous growth of the role of women and gender equality, there is a need for a more thorough study of feminist literary works that help to understand current trends in the development of feminism in modern society, thus determining the **relevance** of this study.

The **scientific novelty** of the master's work is that it is the first to compare feminist works by Virginia Woolf and Judith Butler from the perspective of Ukrainian translation, and to add to and expand the information on the use of translation transformations in the translation of feminist works.

The **aim** of the work is to identify ways to translate feminist works from English into Ukrainian.

To achieve this goal, the following **tasks** are to be accomplished:

- to define the concepts of “feminism” and “feminist discourse”;
- to identify the main stages of development of feminist literature;
- to study the influence of the ideas of Virginia Woolf and Judith Butler on the further development of feminism;
- to characterize the influence of gender factors on the process of translation of literary works;
- to identify the difficulties of translating feminist literature;
- to describe the peculiarities of rendering gender in the works of Virginia Woolf and Judith Butler;
- to analyze the use of translation transformations in the translation of feminist works;

- to conduct a comparative analysis of the translation of feminist works by Virginia Woolf and Judith Butler into Ukrainian.

The **object** of the study is feminist works in English, in particular, Virginia Woolf's *A Room of One's Own* and Judith Butler's *Gender Trouble*, and their translation into Ukrainian. The **subject** of the study is strategies and ways to translate them.

The research **methods** were determined by the goal and objectives, as well as the subject of the study, which is why they included: 1) *a descriptive method* – to describe the key concepts of the study, as well as to analyze and describe in detail the development of feminism and feminist works; 2) *a method of observation and linguistic description* – to obtain a detailed understanding of how the ideas of feminism are reproduced in the linguistic aspects of literary works, and to classify and present the selected linguistic material; 3) *a translation analysis* – analysis of the ways feminist works are translated into Ukrainian in order to identify adequate ways to preserve feminist ideas and views during the translation process, as well as the author's style; 4) *a quantitative method* – collection and analysis of quantitative data on the ways of translating feminist literary works, the frequency and statistical relations of translation transformations.

The **practical significance** of the work lies in the possibility of using its initial provisions and results in practical English classes, in teaching special courses in translation studies, literary studies, and fiction translation, as well as in writing textbooks and student research papers.

Approbation of research results. The main provisions and results of the master's thesis were presented in the article “Ukrainian Translations of English-language Feminist Works (Based on Virginia Woolf's *A Room of One's Own* and Judith Butler's *Gender Trouble*)”, which was submitted for publication in co-authorship with the supervisor to the collection of student works *In Statu Nascendi*.